LAVRENTII GAMBARAE BRIXIANI

DE NAVIGATIONE Chriſtophori Columbi, Libri quattuor.

AD ANTONIVM PERENOTTVM CARDINALEM GRANVELLANVM.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE,

Typis Bartholomaei Bonfadini, & Titi Diani.

M. D. LXXXIII.

ANTONIO PERENOTTO CARDINALI

GRANVELLANO.

Laurentius Gambara Brixianus S.

NOVI Orbis Chriſtiani poema tuo nomini dicatum mitto ad te, Cardinalis ampliſsime, quod ab excellentiſsimo, eodemq. prudentiſsimo Nicolao patre tuo, atq. à te ipſo potius, quàm à me prodit in lucem. Tu enim eo tempore, quo deuictis Afris, Turciſq. profligatis, Carolus Imperator Neapolim venit, ſæpe mihi memorando iucundiſsimam ſimul, ac Chriſtianæ reip. vtiliſsimam Chriſtophori Columbi nauigationem, in qua multas regiones à noſtro orbe longiſsime diſiunctas, eaſq. & fertiliſsimas, & opulentiſsimas, priſciſq. ignotas inuenit, hortatus es, atq. adeo pro iure tuo, vt ea Latinis verſibus conſcriberem, iuſsiſti. Quæ ſane nauigatio eo verior exiſtimanda eſt, quod ab ipſomet Columbo præclariſsimo auctore pater tuus eam accepit, cum eſſet Barcinonæ, atq. aliquot poſt annos maximo ipſi Cæſari Carolo Quinto ſumma cum

eius voluptate narrauit: quo tempore omnia & Imperij, & regnorum eius negotia primus a conſilijs adminiſtrabat, eiuſq. ſigillorum cuſtos erat: in cuius demortui locum, cum ab eodem Carolo (qui te ſemper maximi fecit) tu adhuc fere adoleſcens ſubrogatus fuiſſes, ſummaq. eo ſuperſtite negotia obiuiſſes; tum Philippus Rex Catholicus, Caroli Quinti filius te ſemper ad maxima quæq. munera adhibuit, ac cum poſtremo Neapoli Prorex ſumma tua cum laude diu fueris, deinde ante biennium in Hiſpaniam ab ipſo Rege euocatus, non ſolum Italas, & Belgicas, verum etiam plurimas alias res indefeſſo illo, & prudentiſſimo tuo pectore adminiſtras. Ergo rerum adeo mirabilium ab ipſomet auctore explicata narratio calcar mihi addidit, vt poſteritati veriſſimam, et admirabilem hiſtoriam, abiectis fabuloſis alijs poematibus, longis verſibus ſcriptam relinquerem. Ita enim putaui fore, vt et facilius memoria retineretur, atq. animis altius infixa mentes omnium accēderet ad commendandam diuinæ poteſtatis gloriam, cuius vi Columbus, (qui ori ginem duxit a Pelleſtrellis Placentinis, quæ familia inter alias nobilis eſt: natus Cugureo, quod caſtrum eſt in territorio Genuenſi) tam inſigne factum effecit. Cæterum quod ad me attinet, opus ipſe hoc tam arduum, & difficile, viribuſq. meis impar te monente inchoaui, & Chriſto I E S V Domino aſpirante abſolui: qui longe lateq. ſanctiſſimum ſuum nomen: vbi nunquam antea auditum fuerat, hac mundi nouiſſi-

ma ætate, immenſa illa ſua prouidentia voluit propagari; ac certe, quod ipſe prædixerat de annuntiando per vniuerſum terrarum orbem Euangelio, id noſtro hoc ſeculo factum cernimus: ac proinde firmius in reliquis fidei noſtræ certiſſimis articulis corroborari debemus. Chriſtus igitur tibi materiam, & deſiderium, mihi autem vires ad hoc poema conficiendum largitus eſt. Quamobrem quiſquis hæc leget, ſiquid inde fructus percipietur, Deo quidem in primis, ac deinde tibi acceptum referet, cui omnia hæc merito dicata fuiſſe intelliget.

IN MARIAM VIRGINEM.

PAtre Deo Deus eſt, atque immortalis Ieſus,
Matre homo, mortaliſq́; ſimul: puriſſima partu,
Quem dedit in lucem hanc noſtram Galilæia Virgo.
Non illi graue pondus erat, quod ventre gerebat:
Cum lumen, verbumque Dei, non pondus haberet.
Felix ante alias, cæli quæ facta feneſtra es,
Per quam perſpicuum lumen diffudit in orbem
Terrarum, æterni proles illa inclyta Patris.
Scalaque facta poli es, per quam conſcenderet altum
In cælum mortale genus, mandata ſecutum:
Quæ iuſſit Pater Omnipotens, rerumque creator.
Tu nitidum iubar es ſummi tu ianua cæli,
Atque Dei templum eſt, venter tuus aurea Virgo.
Tempora nec mirum eſt, tua ſi biſſena coronant
Sidera, nam tuus ipſe ſuo cum lumine Chriſtus
Iuſtitiæ Sol cæleſti te ueſtit amictu,
Tuque pudicitiæ ſpeculum admirabile: nanque
Nulla in te macula eſt, tu præſtantiſſima virgo
Es longe formoſa, licet ſis fuſca colore.

Tu generis noſtri longe prælata puellis
Omnibus, es Patre ab æterno, & quem non capit orbis
Maximus. ille tua clauſit ſe Chriſtus in aluo.
Filia tu, tu ſponſa Dei, tu mater Ieſu,
Mortales fuſo maculas, qui ſanguine terſit.
Exora MARIA *Alma tuũ natũque Patremque,*
Ut nunc ſuſceptum valeam percurrere munus,
Pandere & huic noſtro tot regna incognita ſeclo,
Et fer opem (vt ſolita es) noſtris virgo inclyta cœptis.

AD LAVRENTIVM GAMBARAM
DE SVA COLVMBI NAVIGATIONE.

Ioſephus Niger Cremonenſis.

HActenus ignotas regionum repperit oras,
Et penitus noſtris non peruia regna Columbus,
Et docuit longo diuerſa per æquora curſu
Ire viam, mundique nouas inuiſere gentes.
Tu vero hæc eadem loca, regna, ſitusque locorum,
Et populos, orbemque nouum, & noua ſidera cæli
Planius, ac melius deſcribis, & omnia noſtris
Senſibus inſinuas, veluti depicta tabellis:
Carminibus dum cuncta tuis ex ordine narras.
Cui mage nos igitur veſtrum debemus? an illi;
Qui mare, qui terras, qui tot loca primus adiuit,
Signauitque viam, longumque per æquora tractum:
An tibi? qui veluti præſentia cuncta legenti
Subijcis hæc oculis Laurenti Gambara noſtris,
Demulceſque noua noſtras dulcedine mentes.
Magna quidẽ laus abſtruſum quod repperit orbem,
Et quod ad ignotas, claſſem prior appulit oras.
At nouus iſte tuus labor, & tua gloria maior:
Qui rudis illuſtras noctem, mundique tenebras
Verſibus, ingenijque tui ſplendore perenni,
Et penitus retegens velamine cuncta remoto,
Sic facis vt quamuis diſtent hæc omnia longe:
Quiſque tamen ceu ſint præſentia ſingula cernat.

HISPANIA
Azores
Madera
Canarie
TROPICVS CANCRI
AFRICAE PARS
Niger F.
Hesperides
C. Viride
QVIQVEIA
AYAY
OS DRACONIS
Pariæ Pars
ÆQVATOR

LAVRENTII GAMBARAE
BRIXIANI

De nauigatione Chriſtophori Columbi Liber Primus.

AVRELII VRSI ROMANI ARGVMENTA
in quattuor libros de Nauigatione Chriſtophori Columbi.

ARGVMENTVM.

Fernandi imperium exequitur Ligur: æquora puppe
Conſcendit triplici, ſoluens à Gadibus: oras
Ad fortunatas claſſem primum applicat: inde
Guananaim: e Cubæ mox tempeſtate repulſus
Littore, Quiqueiam venit: Oceanoque remenſo,
Hiſpano Regi inuentas ediſſerit vrbes.

GRANVELLANE *virum referam, qui littora primus*
Ingentis tetigit Cubæ, nouaq. aſtra retexit,
Et freta tot quondã noſtris incognita nautis,
Nuper & inuentas Cancri ſubſidere terras.
ANTONI PERENOTTE *ſacri pars magna ſenatus,*
Accipe, quæ quondam iuſsiſti carmina, ab Afris
Cum domitis Cæſar dulcem, claramq. rediſſet
Parthenopen victor: qui forti milite denſas
Tot Turcarum acies validis ſuperauerat armis:
Et pulſum Regem regnis induxit auitis,
Non ſine te maris immenſos inuadere fluctus
Tentaſſet mea cymba, nouo nec in æquore vela
Tendere: ſed Mellæ tenuiſſet parua fluenta,
Hic vbi chineas arces, atque arma, viroſque,

Florentemque vrbem ingenijs, opibusque potentem
Concinerem, fuit hæc olim nam condita ab alto
Sanguine Cenomanum, quæ gens fuit aſpera in armis,
Auxit & Italiam lætis ſucceſſibus: vnde
Cenomani illorum dicti de nomine montes.
Te Carolus ſemper magno eſt dignatus honore:
Namq. tibi curam ſoli commiſerat omnem
Regnorum, Imperijq. ſimul, bellique, togæque,
Tempore. nunc breuiter memorabo, quæ genitori
Rettulit ipſe tuo longe admiranda Columbus,
Poſt lautas epulas, & menſæ dona ſecundæ.
Iam cælum, & terras tenebroſa inuoluerat vmbra
Humida nox, pelagique ſinus, vnoque fauebant
Ore omnes, & erant menſis, ſublata ſecundis
Pocula iam, ſolitoq. pius de more ſacerdos
Egerat ingentes ſubmiſſo vertice grates
Aeterno cæli, & terræ, rerumq. parenti,
Cum GRANVELLANVS *cœpit: noua gloria gentis*
Chriſtophore Auſonidum, dic nunc ex ordine portus
Inuentos à te, dic regna, tuoſq. labores.
Et toties ſileant Vates iactare Pelasgi
Innumeros terræ tractus luſtraſſe, viaſque
Alcidem, Bacchumq. Indos penetraſſe; ſua quas
Purpurea exoriens terras Sol luce reuiſit.
Hæ vatum ſunt ambages, longeque ſuperſtes
Illorum fama eſt maior, quam viuida virtus,
Et totum implerunt varijs erroribus orbem.
Felix Auſoniæ tellus, cui contigit vni

Totius mundi Imperium, nunc & quoque felix:
Quæ talem te læta tulit ſub luminis oras:
Cui Deus omnipotens alto dignatus olympo eſt,
Tot pelagi monſtrare vias, tot regna, tot vrbes
Egregias, quas maiorum non viderat ætas.
Per te namque illæ Cancri ſub ſidere gentes
Vnumq. trinumq. Deum agnouere, repulſis
Numinibus, veri quæ gens ignara colebat:
Quos omnes noſtri tinxere ſalubribus vndis.
Frondeſcent dum vere nouo, Tauriq. ſub ortu
Stellantis nemora, & partus non terra negabit
Alma ſuos: dum purpureis e collibus vuas
Vinitor ipſe leget, metet hordea grandia meſſor,
Notus eris fama æternum, qua præcipitans Sol
Inuiſit gentes alias, & qua redit ad nos,
Atque orbis ſpatium hoc reuoluta luce reuiſit.
Tunc Ligur innixus ſolio ſic fatur acerno:
Quod petis vt narrem populos, inuentaq. nuper
Tot maria; & noſtris incognita ſidera nautis,
Expediam, nec te longo ſermone tenebo:
Nec mihi res memorare leues, nec cuncta referre
Mens eſt, atq. oras tantarum euoluere rerum:
Sed dicam, quæ cauſa animum iuſtiſſima noſtrum
Mouerit hos tentare ſinus, quos alluit ingens
Oceanus, fluctuq. ferit, pelagoq. reuincit:
Ne videar tantos fruſtra ſubijſſe labores.
Hanc cæli molem immenſam, & ſpatia ardua Zonæ
Quinq. tenent, quarum mediam Sol lampade torret

Aſſidua,

Aſsidua, radijſq. coquit (ſic priſca vetuſtas
Credidit) extremæ ſcelerato frigore torpent,
Perpetuiſq. rigent niuibus, glacieq. perenni.
Non illis æſtas vlla eſt, redoletve nouum ver
Floribus, aut illic præceps autumnus aprico
Colle rubet. nix alta tegit iuga celſa, tenetq.
Planitiem, ſiluaſque, ſuos non flumina trudunt
In mare perpetuos curſus: ſilet aura, nemuſq.
Fronde carens. fruſtra ſiluis intenderet altis,
Aut alta conualle plagas venator Orion.
Hic mare non notum nautis: has inter vtraſq.
Et mediam tantum colimus nos maxima regna.
Hæc ſibi iam pridem veterum ſolertia finxit,
Sideribuſq. dedit nomen, centumq. locauit
Monſtra polo, & poſitas varia ſub imagine formas:
Quæ lætas meſſes, & amicos inſuper imbres
Agricolis perſæpe ſolent prædicere, & annos,
In quibus aut ingens ſegetum, aut penuria vini eſt.
Sed mundi (nec vana fides) primordia dicam.
Principio Deus omnipotens cum conderet aſtra,
Fulgenteſq. poli ſedes, ſpatia ardua Cæli,
Solemque, Lunæq. globum, noctemq. diemque:
Ille idem terram e nihilo, pontumq. creauit,
Impleuitq. feris terras, & piſcibus altum
Aequor, aueſq. ſimul ſiluis immiſit opacis:
Mox hominem proprijs manibus fabricator olympi
Formauit facili ex limo, præſenſq. recentem
Illi inſpirauit vitam, terramq. patentem

Illius

Illius imperio ſubiecit, & æquora aperta.
Credere nec dignum eſt ipſum feciſſe vacantes
Tot maris ingentes tractus, tot inhoſpita regna,
Et mundi liquiſſe duas habitabilis oras.
Eſt regio Tanaim iuxta, Rodopeiaque arua:
Non vnquam viduata gelu, niuibuſque, nec aura
Aſsidue gelido Boreæ ſpirantis ab axe.
Hanc tamen innumeræ gentes coluere, coluntque,
Frigoribus etiam medijs ſua rura, domoſque.
Quid referam Thracũ regem, quibus imperet oris:
Quoſque regat late populos: quibus aſperat ingens
Strimonias Aquilo ventoſis. flatibus vndas?
Frigentis ſcythiæ non carmine proſequar oras,
Aruaque, & ad gelidum conſtructa mapalia littus:
Hic vbi paſtores vrſorum pellibus vſi,
Frigora nil curant hyemis: ſpecubuſque iuuencos
Includunt; & proceras dant ignibus ornos:
Siue oritur canis Icarius, ſeu frigida cælo
Nix cadit: & niueo terras obnubit amictu.
Extremi Garamantes habent armenta, gregeſque:
Quos nunquam ſtabulis claudunt, & nocte, dieque
Aut Siluas, aut prata tenent, ſemperque vagantur.
Illic perpetua eſt æſtas, & neſcia Brumæ
Torrida, ſed ſuperante æſtu, cælique calore
Vnda tepet longe Oceani, & caua flumina feruent.
Inſuper Æthiopum gens totum nota per orbem eſt,
Atq; Arabum, necnon populorum, qui loca zonæ,
Quæ media eſt tepidas inter, quam torret iniquis

Sol radijs, non poſſe gelu perferre, nec æſtus
Terrarum pontiq. genus mortale putabat
Aetas priſca hominum quondam: quæ vana fuerunt
Somnia. nam iuuenis virtus ſpectata ſub armis
Pellæi haud potuit longum differre, morarique:
Atq. rei veterem famam, dubiumq. remouit.
Jlle etenim valido formauit remige claſſem,
Elegitq. duces aſſuetos vincere ſemper
Bellando iuſſitq. nouas inquirere terras,
Quiq. ſinus magni Oceani Auſtrum inter & Eurum,
Detegerent. qui dum ſulcarent inuia quondam
Aequora, terrarumque plagas videre per æquor.
Taprobana in medio poſita eſt quorum inſula læti
Diues agri, diues gemmarum, aurique, boumque,
Atq. frequens late populis, corruptaq. nullo
Aeris infecti vitio, ſed quærere teſtes
Tantarum haud opus eſt rerum: nanq. æquoris æſtus
Arentis Libyæ tenuerunt fortibus alnis
Jam Luſitani, fundaruntq. oppida: & vrbes,
Et nautis iter inſuetum inuenere, nouamq.
Tellurem, populoſq. alios immanibus auſis.
Ipſe ego iam Libyæ ratibus vada ſalſa cucurri,
Guineamq. adij gemmarum, auriq. feracem.
Quin etiam cum ſæpe iterans maria alta profundi
Oceani, Gades vltra prope Luſitanos,
Nocteſque, totoſque dies vigil obſeruabam
Littore ab occiduo, quædam vaga flamina certis
Temporibus anni, & certis ſpirare diebus,

Hæ

Hæc gigni ex aliqua tantum tellure putabam,
Quam rebar longè diſtantem, à littore noſtro.
Quid memorem populū vndantem, quē Scandia miſit
Frigida in has partes, quas tunc vaſtauit, & igni
Tradidit, & præda in patriam remeauit opima?
Extremiq. Scythæ montes liquere ſupremos
Mongalli, atq. armis Aſiam domuere; tenentq.
Imperio quaſdam partes. Islandia ponto
Oceani vaſto eſt, rigida & porrecta ſub vrſa,
Perq. dies multos diſtans a littore Thule:
Acceſsi has olim partes, vbi non ego vidi
Perpetuis niuibus montes albeſcere ſemper:
Non etiam hic frigus penetrale ita regnat, vt vnda
Fluminea haud poſsit gelidum ſe euoluere in æquor:
Paſcunturq. feræ ſiluas, maria aſpera Delphin
Hic ſecat, atq. lupus fluuiorum paſcitur vndis.
Innumerabilibus populis cum terra frequens ſit,
Occaſum quis nam varijs ſine gentibus eſſe,
Et ſine terrarum ſpatio, pelagiq. negabit?
Terræ etenim ſeptem pars eſt ſubiecta trioni,
Pars etiam ſubiecta Noto, ſubiectaq. Eoo.
Vnde aliqui veteres olim, qui non niſi partem
Nouerunt mediam hanc terræ, maris eſſe putarunt
Oceani immenſosq. ſinus, atq. alta fluenta,
Quæ tegerent ſpatium hoc indeficientibus vndis.
Conſcia ſed veri longa experientia damnat
Hanc rem, credibilem quondam, qua præuius almum
Lucifer aduentare diem mortalibus ægris

Nuntiat, innumeras dicunt ſub Sole oriente
Oceani nautas vidiſſe per æquora terras,
Et longe diſtans a noſtro littore littus.
Has interpoſita eſt ſat multum nota Cipango,
Multarum rerum diues, nec flumina deſunt
Auroq. et varijs ſemper currentia gemmis.
Eſſe habitatum etiam quidquid Sol aureus ambit
Lumine purpureo haud dubiũ eſt: dũq. hoc mare nauta
Verberat arboribus, ſemper noua regna, prius non
Viſa videt, tractuſq. maris, terraſq. patentes.
Hinc etiam magni heroes belliq. domiq.
Præclarum duxere genus: Germania teſtis,
Galliaque, & noſtris diuiſa Britannia terris,
Quiq. bibunt vndam Eridani, Rubiconis & amnem,
Vulturniq. colunt ripas, atq. Acidis oras
Trinacrij, & longe montes, littuſq. Pachini.
Nunc quoq. tot proceres, habitant qui maxima regna
Europæ, ſtirpem illorum ſeſe eſſe fatentur.
Spero equidem poſt me non multo tempore nautas
Venturos, retegent ſparſas qui per mare terras,
Littus & inuenient occaſu a Solis ad ortum
Continuum; quæ crediderant iam lapſa virorum
Secula, tot vana eſſe hominum figmenta, nec vllum
Vlterius poſſe eſſe ſolum, ſed inhoſpita tantum
Aequora, & Oceani tantum notiſsima monſtris.
Hanc igitur terramq. coli, trabibuſq. profundum
Proſcindi haud dubium eſt, & quæ mala frigora denſãt
Ipſe calor laxat, paſſa eſt quæq. herba calores,

Rore ſuo hanc reficit per noctis Luna tenebras:
Nam nitidus cum Sol ſero ſub veſpere terras
Liquit, & ante oriens quam ſeſe oſtentet ab orbe
Eoo, aerios rores bibit arida tellus.
Hinc lætæ veniunt ſegetes, & mollia campis
Gramina; & occultas vires terra alma miniſtrat
Arboribus: virgulta greges, & roſcida tondent
Paſcua, & in dumis ducit roſa nata colorem.

Hactenus vt finem faciam PERENOTTE *loquendi,*
Dum cauſam expedio, quæ me tentare profundum
Impulit vt ternas Fernando a rege carinas
Inſtructas peterem: patrijs qui nuper ab oris
Quas ſecat Heſperius fœcundo flumine Betis
Expulerat Numidas, atq. agmina barbara victor.

Tunc ternas dedit ille rates: quas lætus ad vndam
Pallenſis portus deduxi robore duro,
Pendulaq́; altum conuerti carbaſa verſus
Non longe poſitas Hiſpano a littore Gades:
Cum ſiluis iam poma rubent, & collibus, vua
Iam rubet, & fœtu curuatur pampinus, & cum
Trans mare, permetuens hibernos garrula ſoles.
Remigio volat alarum brumamq́; niueſq́;
Increpitat, tepidoſq́; dies adfectat hirundo,
Atq. cateruatim Mauruſia regna reuiſunt.

Nam circum facies placidi maris, & celer Eurus,
Et mitis monſtrabat iter per cærula tutum.
Pinzones mecum vexi, qui marmora noſtra,
Atq. mare Oceanum luſtrarunt abiete longa.

Et ventis hyeme in media ſe opponere norant.
Vna frater erat non belli ignarus, & alto
Venturas tempeſtates prædicere, & Auſtros.
Miles erat mecum ſolitus tolerare laborem,
Militiamque grauem, durique incommoda belli,
Fernando ſub rege, ſuis dum barbara terris
Agmina victor ouans infeſtis expulit armis.
Difficili haud curſu tranquilla per æquora Gades
Deueni: hic donis opulentum, & marmore viuo
Templum adij Chriſto extructum: cui debita feci
Vota libens, Patrique ſimul, ne regna petentem
Extera me tandem ſineret, ſocioſque, rateſque
Illidi ſcopulis, mergive ſub æquore vaſta:
Et TU STELLA MARIS, *quæ non te condis, vt aſtra*
Cuncta ſolent, toto effulges ſed ſemper Olympo:
Cui cedit ſplendore nitens Luna, & rutilus Sol.
Ille diem terris quanquam vehat, & vehat illa
Siderea noctis cæli per inania lumen:
Dum nos hac claſſe exigua freta mota tenemus,
Incerti quo noſtra ferant vaga lintea venti,
Da noſtram hanc puppem portus intrare, mariſque
Per tantos tutam ire ſinus: ferq; inclyta virgo
Ipſa viam hanc facilem miſeris, tu nanque potentem
Concilias nobis cæli, terræque Parentem.
Poſt vbi legerunt pontes, & vincula nautæ,
Mox celer immenſum conſcendi à Gadibus æquor,
Et curſum pelago intendi, qua præcipitans Sol
Occiduam in Cancri vergit ſub ſidere partem.

Sidereum

Sidereum linquens cœlum ſurgentibus vmbris.
Canariaſq. viam verſus tentamus, ibique
Flammiferam legimus Teneriffem, è vertice cuius
Saxum ingens, altumque globos prorumpere ad auras
Flammarum, & longo tractu ſplendeſcere noctem,
Præcipue Eois cum flant e partibus Euri.
Ignarus tamen ipſe viæ, nec territus vnda
Inſolita, aut metuens incognita ſidera nautis,
Auſus vel ſtagna alta ratis proſcindere roſtro.
Sed ſummi Patris auxilio confiſus, & aura,
Ad Fortunatas Euro feror alite terras:
Hic vbi mane nouo ſacris de more peractis,
Oceani ingredior latices prius intentatos:
Tunc noſtras primum ſenſerunt æquora puppes,
Quæ nullæ ſecuere rates, non nauita vidit.
Pandimus, & velorum alas, noſq. Eurus euntes
Proſequitur, validis & lintea flatibus implet.
Conuerſus vero ad ſocios ſic ora reſolui,
Nauita, vel milesq. fuat, qui lumina primus
Per noctem, aut molem & montes aſpexerit, hunc rex
Extremæ Heſperiæ donabit munere multo;
Quare agite o ſocij gemmis, auroque petamus,
Non grauidam bellis terram, nec littora noſtris
Peruia, & his dictis aſſueta inuertere fluctus
Remigijs pubes ſecuras nauigat vndas.
Ipſe ego ſurgentem Solem, vagaque aſtra notabam
Necnon occaſus illorum, & nubila, & aure
Intenta ſpirantem auram, placidiq. tenorem

Seruabam maris incœptum, & mea ſemper ad aſtra
Lumina vertebam: nam me non noctibus illis
Ulla quies (pacata forent licet æquora) preſſit.
Hoc curſu Magnetem illum, quo in pixide nautæ
Utuntur, quo monſtret iter, non ſemper eundem
Deprendi ſpectare locum, ſtellamq. polarem:
(Vt dicunt) noſtris res nondum hæc cognita nautis.
Orta dies ſine nube, Euri ſurgebat ab oris,
Et radijs Sol purpureis, & lampade fulua
Aureus Eoum ſpargebat lumine littus,
Trigintaq. dies iam vela inflauerat Eurus;
Cum timidus nollet vltra procedere miles:
Sed quamuis cuncti vellent in regna reuerti
Heſperiæ, longi pertæſi per freta curſus,
Ipſe viam tamen haud volui conuertere: nanque
Claſsis erat non fracta Noto, non murice cæco,
Nec fractus miles pugnata ob bella per vndas.
Turbatur ſemel, atque iterum formidine ductor,
Dum toties vidiſſe ſolum per lata putauit
Aequora, ſæpe maris fruſtra tranaſſe profundum
Herboſum, & varias volucres, populoſque natantum
Haud noſtris forma ſimiles: tunc miles amarus
In me me, tumiduſque ira muſſabat, & enſe
Sæpe minabatur mihi mortem, cum tegit vmbra
Nox cælum, vel luce dies, & ſpargere in æquor
Inſuper, atque nouam monſtris me linquere prædam.
Iamq. orbem vaga Luna ſuum compleuerat, & iam
E ſummo rediens ſeſe oſtentabat Olympo

Oceanum, & terras caligine, & Eurus apertas
Per fluctus ageret tenui iam flamine puppes:
Viſa mihi haud longe terra eſt, Rodericus Iberus
Nauita ait, ſummi ſeruans carcheſia mali.
Non ne etiam zephyrum ſlantem ſentitis, & auram
Iam notam nautis auram, e tellure propinqua
Lætitia exultant omnes, lætiq. ſalutant
Vocibus hanc viſam poſt tanta pericula terram.
Nauticus æquoreas tunc clamor perſonat vndas.
Hanc piceis miſtam tenebris proſpexi ego primum.
Mox comites videre alÿ, cum nox ſilet atra.
Tunc ſocios terram hanc verſus conuertere proras
Confeſtim iubeo, nautasq. incumbere remis
Vixq. iubar Cælo ſeſe oſtentabat, & aſtra
Cedebant primo radiantis Solis in ortu:
Gratior haud vnquam terris, nec lætior orta eſt
Vlla dies, mage nec claro ſeſe extulit ortu.
Nam circum mare pacatum ridebat, & alto
Noſtra vehebatur pelago ſine remige claſsis:
Cum procul aerios montes, geminaſq. videmus
Circuitu longo ſparſas per cærula terras,
Mox alias, mox inde alias: nam clara fuerunt
Signa prius nobis ſulcantibus, haud procul eſſe
Tellurem optatam toties, votiſq. petitam.
Hic nos lætitia lacrimas effudimus, altumq.
Aethera ſpectantes Chriſto, Mariæq. parenti
Aeternoq. Patri, geminos, qui temperat axes.
Reddidimus cuncti ſubmiſſo poplite grates;

Quæis noſtræ ducibus curſum tenuere carinæ
Jam tutum, & nullo ventorum turbine victæ:
Et nullo comitum amiſſo, dehinc talia fudi:
Conuertens oculorum orbes conuexa ad Olympi:
TV PATER OMNIPOTENS *ingnota per æquora curſus*
Da faciles, ne nos inter maria inuia ſurgens
Jn pelagi curſus Auſter ferat, atq. recurſus.
Harum prima nouos flores, herbaſq. tenebat,
Arboris, & virides frondes: fonteſq. lacumq.
Hac media ingentem vidi: nam nullus ibi mons
Eripiens proſpectum oculis erat æquora iuxta.
Currebat gens ad littus viſura carinas
Attonita, & ſtupefacta rei nouitate, putabatq.
Eſſe rates noſtras tot monſtra natantia ponto.
Tangimus hoc feſſi littus, lætiq. ſubimus
Guananaim portum, paruamq. intrauimus vrbem,
Et grato accepti hoſpitio, reuocamus opima
Amiſſas menſa vires: nam mitis erat gens,
Vultus item eſt illis placidus, frons lata licet ſit,
Quæ corpus paulum & faciem turpabat, & ora.
Non forma exiguum corpus, crinemq. reſectum
Supra aures craſſum, & nigrum pars maior habebat,
Eſtq. color oleæ ſimilis, qui vergit ad atrum.
Atq. aliquis nudatum enſem, gladium ve tenebat,
Tractabatq. manu, ceu lignum; at poſt vbi apertum
Aſpexit vulnus, trepidanſq. gemenſq. dolebat.
Quærebat ſignis an nos veniſſe ſuprema

Atque vna cum cælitibus. ferrique per vrbem
Tunc belli ſignum iubeo, paßimq. viarum
Strata per, atq. forum, cornu inſtrepuere recuruo,
Et totam impleuere nouis clangoribus vrbem.
Parte alia fractos ſonitus dedit ænea moles
Flammis permiſtos rutilis, & littus, & æquor
Intremuere ſono inſolito, longe inſula Cubæ
Audiјt, & ſonitu gens eſt exterrita tanto.
Urbemque hanc paruam ſine cæde, & ſanguine regnis
Heſperiæ primum adiunxi, namq. ordine cuncti
Acta palam aſſenſu ciues populuſq. probarunt.
Non fluat è terræ venis auri ve metallum,
Aut æris, ferri ve licet, ſitq. inſula pauper,
At gens illa tamen geſtat bipatentibus aurum
Naribus. hic gentes ſunt nudæ, & verſicolore
Pictura exornant corpus, armantq. præuſtas
Piſcis dente ſudes vice ferri, ſunt quibus hoſtes
Pellere conſueti, & circum ſua regna tueri.
Septem ex his iuuenes mecum per cærula vexi.
Hic vidi aſpectu horribili, toruoq. moloſſos,
Quos ſine latratu referunt componere ſoles.
Atque hic non pelagi tractus, non noſcere mores
Permiſit breue me tempus: nam nocte, dieq.
Detegere has terras ingens me cura premebat.
Mox iter ingentis direxi ad littora Cubæ:
Quattuor aſpexi non longe per freta terras,

Conſita erant paſsim arboribus, queis garrula lympha
Non deerat, fugiens per gramina odora, riganſq.
Vicinum nemus, atque halantes floribus hortos.
Res vero his terris nulla eſt mihi viſa relatu
Digna mage hac, quã nunc memorabo. ramus adoptat
Ramum alium, varijs folijs, varioq. colore,
Pomaq. ſunt intus varios ſeruantia ſuccos,
Cortice non ſimili: mater quæ ſtipite ab vno
Dædala terra creat. hæc nunquam poſcit auari
Dura miniſteria agricolæ ſub tempore Veris.
Dehinc nos ardentes placido caua lintea ponto
Soluimus, atq. viam velis deflectimus inter
Has pelago ſparſas nullo diſcrimine terras.
Illic nos ſiluas legimus, quas longa gerebant
Littora, & arua ſimul nullis obnoxia raſtris,
Vidi lanigeras non longe a littore ſiluas,
Et paſsim arboreis pendentia vellera ramis.
Vidi & odoratos alio. ſed littore lucos,
Frondentes quorum rami molliſsima ſeruant
Vellera, quæ leuibus ſiliquis incluſa teguntur.
Quid memorem pictas volucres, quæ florea circum
Prata volant, cantuſq. ſuos noctiq. dieiq.
Aequant, & varijs implent concentibus auras?
Frondoſisq. ſedens ramis philomela canebat;
Quas inter canit Eois non natus in oris
Pſittacus, & volucrum cantus imitatur, & altis
Arboribus ſtrepit, & lingua noua verba loquaci

Hic volucres fundunt cantus ſub menſe Decembri,
Pars dulcem frondentis alunt in vertice pinus
Progeniem, pars oua fouent, pars arbore nigra
Nidificant, latebriſq. domos frondentibus abdunt.
Nanq. dies erat hic tepidus, ceu vere rubenti.
Non deſunt illic portus, & flumina nautis
Grata nimis, Zephyri ſi quando ſpiritus vndis
Inſonat, inſequiturq. rates reuoluta peralta.
Acceßi tandem Cubam, magnumq. fluentum
Tendere in Oceanum vidi, portumq. capacem
Non paruæ intraui claßis, tutumque procellis.
Nanque erat hic portus ſaxis circundatus altis
In morem ſtagnantis aquæ, quo clauſa ſilebat
Vnda; nec vndantes fluctus, ventosq. timebat.
Nec longum hæc ſtatio tenuit me; ſed caua pontò
Vela dedi, nunquam linquens ea littora Cubæ
Per multos ſoles. reſonans ſed flatus ab alto
Vertice ſpirantis Boreæ, & maris vnda tumeſcens
Terruit vlterius procedere: nec mora vento
Obuerti aduerſo ſinuoſa per æquora curſum,
Permetuens inſtantem hyemem, pelagiq. furorem;
Et gemitum: cum iam Boreas nos horrifer oris
Quiqueiæ appulerat, legerent & carbaſa nautæ
Lætitia perfuſi animum, & de more coronas
Puppibus aptarent, ſubito prætoria pinus
Eſt breuibus inflicta vadis, qua longa iacebat
Saxea planities ſubter mare, puppis & imis
Soluitur icta vadis, nautasq. relinquit in vndis.

Et cum bruma redit, venit & cum purpureum ver.
Mox virgo in notos rediјt iam libera colles,
Primoreſq. petit nemoroſa in valle latentes:
Oſtenditq. habitus, atq. ordine cuncta recenſet:
Narrat & ingenium gentis mite, & genus alto
E cælo veniſſe nouum: tunc ocyus omnes
Decurrunt properi, qua ſemita ducit ad æquor,
Et veniunt ad nos vltro, ſigniſq. ſalutant:
Cum quibus & digitis loquimur, nutuq. frequenti.
Planitie fractam ſcopuli vt videre carinam,
Tranarunt rapidi ſtagnantes lintribus vndas,
Et patrium ad littus remos, & vela, rudentesque,
Et ratis arma ferunt: tunc gaza reducitur omnis
Nautica, & ad littus defertur lintribus altis,
Nos illos donis feſſos cumulamus agreſtes:
Crateras ſeptem vitreos, & pocula ſeptem
Fictilia, heroum varijs decorata figuris,
Biſſenaſq. damus tunicas, totidemq. cothurnos.
Interea dum nos iam quaſſam in murice puppim
Teximus, aptamuſq. trabes, redit extera pubes,
Quæ nobis fuit auxilio, & lectiſsima ſecum
Fruſta auri, atq. auro permiſtas portat arenas:
Et teretes donant paruo pro munere baccas.
Nocteſq. totoſq. dies ad littora nota
Orbe alio aduectas gentes viſura ruebat
Turba virum, natiſq. patres, pariterq. nepotes
Permiſti, armatoſq. duces mirantur, & auro,
Purpura & indutos proceres, ſonituſq. tubarum.

Geſtat acu hic pictam tunicam, criſtaſq. volantes,
Hic picturatis radiantia baltea ſignis.
Aſt alij tenuere locum; quo quadrupedantes,
Inſultantq. ſolo: glomerantq. in littore greſſus.
Præuertunt notos curſu, & candore liguſtra,
Et vix in prima figunt veſtigia terra.
Miranturq. nouos habitus, mirantur & arma
Bellantum non viſa prius, nec cognita quondam.
Parte alia volitare vident ſine remige puppes,
Atq. maris penetrare ſinus, licet Auſter aquoſis
Incumbat pelago nimbis, hyemeſq. minaces
Ingeminent, piceiſq. cadant e nubibus ignes.
Sternit humi ſe quiſque, ſonum dum territus haurit
Auribus, effundit reboans quem ferrea longe
Machina, fumoſoſq. ignes attollit ad auras,
Perſtringitq. oculos flammis, fumoq. ſequaci.
Erexiq. Crucis ſignum venerabile curuo
Littore confectum palma, pinuq. virenti,
Quam populi circum ſignis, nutuq. colebant:
Vnanimiq. ſacerdotes hæc carmina ſacra
In laudes, Pater alme, tuas cecinere: DEVM TE
LAVDAMVS, TRINVMQVE DEVM, *Dominũq. fatemur:*
Te Patrem æternum veneratur littus vtrumque.
Te veneranda cohors cæli, & cæleſtia regna,
Atque poteſtates ſublimi voce viciſim
Inſigni te laude ferunt ſuper omnia, quæ tu
Feciſti, & cæli ſpatioſa per atria dicunt
Ter ſanctum, noſtrumq. Deum, Dominũq. Patremq.

Te celebrant, cum cuncta tuo ſint numine plena,
Qua Sol luce ſua luſtrat, dum circuit oras
Aethereas, tractuſq. maris, terraſq. patentes:
Atq. tibi aſſurgunt gentes felicis Olympi,
Et duodena cohors comitum te Chriſte tuorum
Concelebrat; fudit quæ pro te cæſa cruorem;
Quorum vox late occiduas peruenit ad oras,
Atq. Arabum, Indorumq. domos: vos o quoq. vates
Abramidæ, quibus ore dedit prædicere nati
Aduentum Deus ipſe ſui, & rerum abdita: voſque,
Qui quondam ſparſo meruiſtis certa cruore
Præmia, nunc alacres Dominum laudate ſupremum.
Vos quoq. virginei cœtus, quibus vna fuit mens,
Vna pudorem ipſum a teneris coluiſſe, nec vnquam
Conceſſos ſubijſſe toros, nec floris honorem
Virginei amiſiſſe, Deum laudate parentem
Immenſæ maieſtatis. vos o quoq. ſancti
Cæſariem lauro inſignes, palmaſq. tenentes
Dextera Idumæas alacres, & veſtibus albis
Induti immenſas Patri vos dicite laudes,
Cæleſtiq. ſimul diuini numinis auræ.
Nos etiam Chriſtum vnigenam, magnoq. Parenti
Aequalem canimus: ſummi tu magna Tonantis
Gloria, ſtellantiſq. poli: dignatus & aluo
Tu de Virginea naſci: tu funus acerbum es
In Cruce pro nobis paſſus, quos ſanguine, & ipſa
Morte redemiſti, patefactaq. ianua cæli
His ne[illegible] Chriſte tua eſt, tua qui ſunt iuſſa ſecuti

Es Patris æterni æternus tu Filius, & Rex
Gloriæ, & ad dextram Patris omnipotentis, & altò
Ipſe ſedes ſolio ſublimi in vertice cæli:
Venturumq. diem te iudice credimus olim,
Quo tu digna malis, & iuſtis præmia reddes.
Tu nobis igitur ſuccurre precantibus, & nos
Aſpice, ſulcanteſq. ignota hæc cærula puppes
Innocuas ſerua, & dextram ne ſubtrahe nobis:
Namq. in te poſita eſt ſpes noſtra, ſinuſq. repoſtos
Te maris Oceani duce nos penetraſſe fatemur.
Quas & agam grates tibi nunc? qui me duce terras
Non viſas olim, voluiſti oſtendere ſeclo
Huic noſtro, atq. alio poſitas ſub ſidere gentes.
Iam Guacanarilli peruenit rumor ad aures
Externos veniſſe viros, littuſq. tenere.
Obſtupuit Cemium repetens oracula ſecum:
(Indigenæ ſic appellant ſua numina gentes)
Noluit & capere arma manu, & depellere claſſem
Finibus, euentu rerum, factiſq. ſiniſtris
Territus: at properans ad littora nota tetendit,
Atq. vltro dedit ex auro mihi munera multa,
Et ſumus hoſpitio à populis & Rege recepti:
Anſeribuſq. alius nautas onerabat opimis,
Pars patrias epulas, & viſcera toſta ferebant.
Sed dicam cur depoſitis Rex venerit armis:
Rettulit ipſe olim nam rem mihi ſæpius omnem:
Quiqueiæ extremus Rex Guarionexius oris,

Dum ſuper imperio Cemes, rebuſq. futuris
Conſulerent, flexoq. oraſſent poplite ad aras:
Interea per quinq. dies, ſolitoq. ſopore,
Et ſolitis epulis ſeſe abſtinuere, nec vnquam
Ceſſarunt in vota oculos ad numina ſemper
Intenti, quibus eſt adytis vox reddita. Reges,
Audite hæc reſponſa. dies inopina propinquat,
Qua regnum hoc felix, & regia ſceptra tenebunt
Veſtibus indutæ gentes, quas extera claſsis
Huc vehet euertentque vrbes, operoſaque templa,
Et quoque nos, legeſque nouas, & ſacra docebunt.
Nec vos, o Reges, vox hæc deludet inani
Augurio: tu Rex populis audita referto.
Inde recens illos luctus, mœrorque tenebat,
Atramque inuiſamque diem taciti expectabant.
Finierat, tremuitq. ſolo mota ara recuſſo,
Concuſſæq. fores templi, & penetralia longe
Inſonuere: fragor templi tecta alta repleuit.
Tunc Reges rerum attoniti nouitate recedunt
Triſtes, & Cemium populis reſponſa retexunt.
Tempore, quo has terras petij, Rex Guacanarillus
Ingens extincti regnum iam patris habebat,
Præclarum referens nomen genitoris amati:
Iam ratus aduenіſſe diem, quo dicta ſupremum
Finem habeant Cemium, vectas ſibi iungere gentes
Fœdere amicitiæ quærit, ſperatque tenere
Poſſe ſua imperio tali ſub fœdere regna.
Dum vero ſurgens attolleret æthere Taurus

Cornua, decreui remeare ad littoris oras
Extremæ Heſperiæ, victorq. inuenta referre
Tot maria, atque alio gentes ſub Sole repoſtas:
Præcipue liquidi ſoles, & vertice ab alto
Leniter aſpirans Zephyrus diſcedere tum me
Cogebat, lætumq. meos inuiſere Reges.
Ut vero faciles populos, mitem quoq. Regem
Aſpexi, viſum eſt paucos mihi linquere poſſe
His terris impune viros, & tollere paruis
Securam tectis arcem, & circundare foſſa.
Xamana in regione noui ſub tempore veris
Exiguæ vallos arcis de ceſpite viuo
Extruxi ex trabibus nexis, & vimine flexo:
Aggereq. incinxi valido: atq. ex milite certos
Delegi bello expertos, quos Guacanarillo
Commendo: illorumq. ducem liqui Rodericum,
Corduba in arma parens primo quem miſerat æuo:
Aſſuetum obſeſſas vrbes, & caſtra tueri.
Dehinc ipſum Regem placido ſic alloquor ore:
Maxime Rex, qui ſponte tuis conſiſtere regnis
Inuitas, feſſam hanc claſſem, & conſurgere portu
Littoreo ſinis, hanc molem, victumq. miniſtras,
Promiſsis maneas oro, quæ ſæpe dediſti,
Et ſerua hanc gentem precor, & defende cohortem
Hanc ſolita pietate: erimus Rex inclyte, nunquam
Immemores tanti meriti, regniſq. potentem,
Atque armis noſtrum iungemus fœdere Regem.
Non veni populare domos, non perdere ferro

Hanc gentem, vel te patrijs expellere regnis.
Et mox ad ſocios conuerti lumina, & illos
Talibus aggredior dictis: Vos bellica pubes,
Vnanimes, lætiq́; dies agitate, metumq́;
Mittite: nam vobis validum rex maximus vltro
Auxilium feret, imperio qui littus, & vndas,
Et circum regit hos montes, atq́; oppida circum.
Vos regis quæcunque ſequi ne temnite iuſſa.
Quæ vobis, iuuenes, præclaro hoc digna labore
Præmia perſoluam? cælo quæ gloria iam vos
Sublimes factis ventura in ſæcula tollet?
Fernandus vobis meritos perſoluet honores,
Non ſine muneribus magnis: conuertere cogor
Per maria alta rates, iterumq́; reuoluere fluctus
Vt regem faciam certum curſuſq́; viæque,
Quaſq́; alio ſub Sole nouas deteximus vrbes
Vere nouo has iterum dulces rediturus ad oras.
Tum rex lætus ait. curas ſeclude ſequaces
Dux demiſſe polo: nam miles nullus adibit
Hos armis: hæc terra mea eſt, & cærula circum.
Semper eos ope præſenti, auxilioq́; iuuabo.
Per mare pacatos tibi dent tua numina ventos
Mox meme & ſocios dextra petit, & tenet ipſos
Amplexu, lacrymanſq́; alios complectitur: & ſic
Corde nefas verſans ſe in regia tecta recepit.
Tunc comites intrant arcem ſub fœdere regis:
Et nautæ mare purpureum nigra rate currunt:
Nam flabat crepitans Zephyri leuis aura per æquor,

Suadebatq́ maris curſus tentare patentes.
Indigenasq́ decem, fratremq́ per æquora mecum
Ducere decreui, certoſq́ relinquere in arce,
Ne forte imperio premeret trabis aduena terras,
Regnaque, littoreoſq́ ſinus, populoſq́ propinquos.
Et mox æquoreas curua rate verrimus vndas:
Et tandem Hiſpanas Zephyris comitantibus oras
Deueni: Taurus celſo cum ſurgit Olympo.
Et primum acceßi Gades, altariaq́ auro,
Et donis onerans, Chriſto pia vota ſupremo
Facta prius ſolui: ſoluerunt & ſua mecum
Vota, alacres media templi teſtudine nautæ.
Protinus has linquo terras, puppeſq́ volarunt
Immenſum mare per, latiq́ potimur arena
Optata, & tandem regalia tecta ſubimus,
Et ſimul inuentas alio ſub ſidere gentes,
(Nam regem egregium bello tunc Barchino habebat)
Narramus regi, atque auri purißima dona
Perferimus, necnon baccas, noſtriſq́ volucres
Dißimiles, ſimileſq́ etiam: nam corpore maior
Pſittacus eſt, pulcherq́ magis, penniſq́ coruſcis,
Et varijs, quam nos cauea ſeruare ſolemus:
Cinnamaq́ attulimus ſuaui fragrantia odore,
Acriaque, & guſtu torquent quæ protinus ora:
Atq́ aloen herbam, quæ triſti, eſt plena liquore.
Solus per ſiluas, & prata cuniculus illis,
In terris quadrupes depaſcit gramina: mecum
Hunc triplici vexi ſpecie mirarier omnes

Quos illinc vexi iuuenes, pallentiaq́ ora,
Auribus, & ſimis dependens naribus aurum,
Deformes viſu ac breuiori corpore. tum rex
His viſis, mora nulla, parat claſſemq́; viroſq;
Expertos bello atq; armis, ſuetoſq; periclis,
Et lectos centum artifices, totidemq́; colonos.
Addit mille viros, qui ſecum barbara contra
Agmina pugnantes, victricia ſigna tulerunt.
Magnanimus non deſit equus, qui Batica paſcit
Paſcua, quiq́; Tagi vitreos bibit accola fontes.
Narrarem ac breuiter dum regna inuenta, ſinuſq;
Tot maris, & ſparſas per tot maria aſpera terras,
Fernandi iuſſu, populo ſpectante, ſedebam
Illum, & reginam iuxta, qui magnus in oris
Eſt honor extremæ Heſperiæ, quin ſponte ſupremum
Rex me rectorem claſſi præfecit, & alto
Oceano: dehinc vectigalia regia dono
Quædam conceſſit: fratrem quoq; non ſine honore
Dimiſit, cui iam partas conceſſerat oras,
Vt regeret, littuſq; maris, populoſq; Quiqueiæ.
Artifices mecum varios, armentaq; vexi,
Omnigenumque gregem delegi, armentaq; primum
Vt maribus cum tempus erit, ſubmittere poſſem,
Elegi in ſpem gentis equos, ſelectaque, farra,
Grandiaque herbarum beneolentum ſemina, vt hortos
Tam pingues noſtri colerent, plantaria viua
Camporum, nemorumque tuli, nam haud naſcitur illis
Partibus vlla arbor, niſi pinus ſtipite recto,

Inſula habet gelidum laticem, purumq. leuemq.
Qui non e terra erumpit, non fonte perenni,
Non e rupe caua emanat per ſcrupea riuus:
Littora non ſurgunt illic puteique, lacuſque:
Humida ſed nubes circum collecta, virentes
Arboris obnubit ramos, frondeſq. diebus
Continuis, cum mane nouo Sol aureus orbem
Inuiſit, pulſaq. diem iam nocte reducit:
Quæ liquidas verſa in lymphas ex arbore, ceu ros
Frigidus, in ſtructam muro, ſaxiſq. lacunam
Diſtillat, potumq. gregi, populiſq. miniſtrat.
Hæc dulcis guſtu eſt, nec non & frigida tactu.
Poſt hinc digreſſus placidum mare puppe cucurri,
Et Boreæ curſum tendebam ſemper ad oras.
Ter ſeptem ceſſere dies, cum per mare nullas
Conſpexi immenſum terras: tandem inſula longe
Cannibalum ſe Luciferi monſtrauit in ortu:
Eſt Eurus perflans adeo nos vſq. ſecutus.
Nulla hic turris erat, non vlla mapalia toto
Littore, at arboribus multis, & gramine plena.
Vltra prouehimur ponti per cærula: ſuaues
Vicinum late fundebat littus odores.
Tranſibam loca multa mari circundata vaſto,
Nulli habitata viro: non his animalia terris
Vidimus, aut vllos homines, ſed corpore tantum
Ingenti ac vario magnos errare lacertos
Per ſiluam & littus. iacet inſula Guaricueia,
Quæ cæli nitidum lumen nil præter adorat.

Ad quam delati fluuium conſpeximus vnda
Perſpicuum, fundoq. ingenti, & vortice nullo.
Collis erat iuxta littus, quem plurima pubes
Conſcendit viſura ſolum telluris, & omnes
Cannibalum tractus circum: videt arma, domoſque,
Ruraque, frondoſumq. nemus, ſeptemq. fluenta.
Noſtrorum pars deſcendunt e nauibus, ipſoſq.
Explorant fines, vicinaq. tecta peragrant.
Cannibali iuga celſa petunt, tutaſq. latebras.
Noſtri ad Cannibalum ſedes facto agmine tendunt.
Tecta vacare viris cernunt, ſed ſparſa recenti
Sanguine. viderunt trabibus pendentia membra
Multa virum, multa & verubus confixa cruentis:
Humanis permixtus erat queis pſittacus, anſerq.
Artubus, atq. aliæ nemorum, pelagiq. volucres,
Incluſas teſta quas flamma accenſa coquebat.
Tunc primum fatur ſic puppi interpres ab alta.
Hæc eſt imperij ſedes, & regia gentis
Cannibalum, rapido circum pulſata profundo:
Qua genus acre virum floret, belloq. iuuentus
Aſpera, finitimaſq. armis inuadere gentes
Aſſueta, & pelagi percurrere lintribus vndas.
Captiuos verubus figunt, & pinguia torrent
Viſcera, & in campis læti veſcuntur apricis.
Euellunt pueris teſtes, nec corpora leto
Dant triſti, donec florens acceſſerit ætas,
Et cute ſint pingues nitida: mox enſe recludunt
Spiramenta animæ, & tectis epulantur in altis.

Fœmineo generi parcunt, ſeruantq. puellas
Præſtantes alijs forma, quo gignere natos
Ex illis poſsint: tecti cuſtodia turpis
Eſt anus, & nexis virgultis atria verrit.
At vero iuuenes, quibus eſt iam firmior ætas,
Cannibalum gens hæc in quattuor effera partes
Diuidit (horrendum) atq. illos euiſcerat, inde
Corporis extremas partes abſcindit, ahenoq.
Jmponit, flamma aut torret; manditque, voratque:
Cætera membra ſale inſpergit, celliſq. reponit.
Et quoties vento feruet mare, protinus arma
Corripiunt littuſq. petunt, pulſaſq. procellis
Littora ad ipſa rates rapiunt, ſpoliantque, feriuntque.
Ipſe decem mecum Quiqueiæ littore vexi
Per maria alta viros: ſed ſeptem tabida febris
Inuaſit, letoq. dedit, dum cærula verro.
Hos ego non vinclis, non dura compede vinctos
Ducebam, ſed erant comites, ſemperq. viciſsim
Jllorum ſermone dies, nocteſq. fruebar:
Vt me ſermonem patrium, moreſq. docerent.
Mox ait interpres: Fugite hinc, tortoſq. rudentes
Rumpite, quaq. vocant nos flamina parte ſequamur.
Jpſe iube acciri ſocios ad littora: namq.
Quæ te circunſtent inopina pericula neſcis.
Cannibalum ingentem numerum per curua videbis
Littora, ſi attigerit ſurgens te his Veſper in oris.
Nam totis effrena ruet de montibus hæc gens,
Quæ pedibus ſuperat celeres pernicibus auras.

Non horret gens illa necem, non vulnera vitat.
Vicinos terræ tractus populantur, & audent
In fines longe poſitos excurrere, campiſq.
Inuentas abigunt prædas, ſemperq. vagantur
Impauidi: interdum centenis lintribus æquor
Percurrunt, pagoſq. petunt, curſumq. fugamq.
Inijciunt, nec certa ſalus fugientibus vlla eſt.
Hæc ſunt arma, quibus Caribes vtuntur in hoſtes
Finitimos, cum bellantur: ſaturata venenis
Spicula, arundineæq. ſudes, fuſteſq. præuſti
Sunt enſes facti e palma, pinuq. frequenti.
Hi ſaxo magna oſſa acuunt, ſummumq. ſagittæ,
Telorumq. cacumen acutis oſsibus armant:
Quorum armare acies gens illa eſt ſueta veneno.
Prædones maris Oceani ſunt denique: nec gens
Vlla poteſt ſeſe venienti opponere turbæ.
Innumeros cymbis vallos, & vincula ſecum
Mille ferunt, optantq. locum, quem cingere poſsint
Aggere, & in morem caſtrorum claudere foſſa.
Hoc faciunt, quoties nigris nox occupat vmbris
Tellurem: ſed præcipue cum condita terris
Luna negat nitidum cæli per inania lumen.
In ſiluis tecta ædificant ſublimia nexis
Arboribus, folijſq. tegunt. hæc inſula mittit
Goſsipium: & varias volucres nemora ardua paſcunt.
Indigenas nuper captas cum munere miſi.
Illæ etenim norant ſolita qua rupe laterent:
Atq. animos blando pariter ſermone, datiſq.

Plurima

Plurima quæ ſecum tulerant, mouere furentum
Cannibalum, inductos quos ſpe, & dulcedine lucri,
Mane nouo, cum Sol tenebras depellit, & almam
Inducit terris lucem, per paſcua multos
Ante alios ſecum mulier ducebat: at illi
Nos procul vt videre, metu veſtigia retro
Conuertere, velut cerui, quos turba luporum
Inſequitur, notaſq. metu ſubiere cauernas.
Tum demum cedente die, noctiſq. ſub ortum,
Nullis Cannibalum ſiluave, aut littore captis,
Conſcendi illorum perfractis lintribus æquor:
Viſendiq. viros cupidus, quos arce reliqui
Iam ſtructa, claßis curſus ad curua Quiqueiæ
Littora vertebam: ſparſaſq. per æquora vidi
Antilias: ſulcanſq. ſalum iam nocte propinqua
Sic eſt interpres fatus: Has aſpice, ductor
Heſperidum, terras, & littora: Cannibalum quas
Vxores habitant tantum nunc: namq. vbi terris
Ver redit, & Taurus cælo ſe tollit aperto,
Inuiſunt has Cannibali, & conuiuia ſiluis
Læta agitant, choreas plaudunt, ſiluiſq. vagantur
Obliti ſolitas ad littora ducere prædas.
Depulſos a lacte mares per marmora ſecum
Adducunt proprium ad littus: redeuntque, nec vnquã
Has ſedes, niſi cum terras inuiſit aquoſum
Ver iterum, nitidoſq. dies, tepidamq. reducit
Temperiem, durumq. gelu, brumamq. remittit.
Illæ habitant certas ſublimi in monte cauernas:

Queis ſeſe, quoties aliquis petit aduena littus,
Abdunt, & mox hoſtem armis, ſolitiſq. ſagittis
Depellunt, & multa ineunt certamina ſemper
Victrices, ſemper captos in tecta trahentes.
Hanc Madaninam vocat illius incola terræ.
Hoc vetuit ſpirans Boreas me accedere littus.
Vltra progredior ratibus maria alta reuoluens:
Multa per Oceani diſperſas cærula terras
Conſpexi, læta felices vbere glebæ.
Tempus erat, quo clara dies decedit, & vmbra
Succedit gelidæ noctis, dehinc prauius ignes
Aſtrorum accendit Veſper, cum claſſe ſubimus
Iam feſſa portum: iamq. anchora iacta carinas
Fundabat, placidum qua ſeſe effundit in æquor
Flumen, ibi intentis interpres talia fatur:
Hæc etiam ditione tenent fera regna nefandi
Cannibali: noſco poſitas in montibus ædes:
Appellant Ayay (nomen nam rite recordor.)
Deſcendunt in terram altis de puppibus imam
Triginta, explorantq. locos, vicinaq. tecta:
Qui ſubito dulces hauſere è flumine lymphas,
Impleruntq. cados fluuiali hoc nectare, ibiq.
Quattuor inuenere canes in littore tantum,
Quos nunquam latrare ferunt, ſiluiſq. nec vnquam
Frondoſis turbare feras: hi ruſtica ſemper
Tecta colunt, conduntq. ſuos ſine murmure ſoles;
Queis teſtes geminos vellunt, ſtabuliſq. recondunt;
Et mactant, cum læta parant conuiuia ſiluis.

Fœmineo generi parcunt, paucoſq. reſeruant:
Quos in ſpem prolis certam gens illa futuræ
Submittit: veluti paſtor, qui per iuga montis
Ardua mille greges paſcit, quos ſolus ad alta
Flumina, & in ſaltus, & læta in paſcua ducit:
Proſiluere decem iuuenes, totidemq. puellæ
Caribium e domibus, petiere & littora curſu
Præcipiti, gemituq. graui, nautaſq. vocabant
Auxilio manibus iunctis, & poplite flexo.
Cannibaliq. fuga ſolitos petiere receſſus.
Dum vero trahimus binos in littore ſoles,
Et ſilua remex ſub opaca, & miles aquantur
Intrepidus, procul ecce vigil cuſtodia, magnum
Aduentare videt, mali carcheſia ſeruans
Nauita, Cannibalum pacata per æquora lembum:
Hunc ſubito noſter venientem eſt miles adortus.
Illi autem non fracti animis, vllo ve timore
Torſere hos contra volitantia tela veneno
Armata, antiquo patriæ de more, priuſquam
Se pictis tegeret clypeis Hiſpana iuuentus.
Quid dicam? medijs pugna aſpera ſurgit in vndis,
Quanquam eſſent pauci numeroque, & corpore nudi.
Hic mulier bona miſsilibus, longeq. ſagitta
Fallente: ex noſtris vnum confodit acuta
Cuſpide ſtridentis teli, qui protinus ictu
Traiectus calido fœdauit tranſtra cruore.
Militis interitu illa eadem lætata, recuruo
Telum aliud cornu aptauit, iecitq. ſagittam

Contra

Contra alium, quem tunc transfixit arundine iacta.
Hos inter, ni fallor, erat Regina, puerq.
Regius aſpectu toruo: namq. illa ferox gens
His aſſurgebant ſolis, moremq. gerebant.
Videre vt noſtri ſeſe in diſcrimine tanto,
Vnanimes potius voluerunt cominus illis
Tunc conferre manus, quam longe occumbere iactis
Caribium iaculis: mora nulla, per æquora proras
Impellit clypeata cohors, ſubitoq. ſuburget
Illorum ſolida confectum ex arbore lintrem,
Et merſit pelago: ſpectabam hanc littore pugnam.
Forſitan & pugnæ finem PERENOTTE *requiras*
Extremam, breuiter referam. non obruit illos
Oceani rapida vnda maris: per nota natabant
Aequora, & in noſtros vibrabant ſpicula cornu
Adducto: haud pauidi iuuenes, pauidæ ve puellæ.
Ad ſaxum pelago tectum mox illa recepit
Effera ſe pubes, miſcens bella aſpera in vndis,
Vt prius. hi tandem longo in certamine victi
In noſtras venere manus: telo vnus acuto
Cannibalum interijt: duplicato at regia proles
Vulnere anhelantem vna animam diffudit in auras.
Hi ducti ad naues, vinctiq. ferocia corda
Non poſuere tamen. non tantum in retia lapſus
Sæuit aper, clauſi ve caua ſub rupe leones.
Huius pertæſi pugnæ, tunc littore funes
Soluimus, & Caribum terram execramur, & æquor,
Noſtrorum ob cædem mœſti, reſonoq. volamus

Oceano aratis conſiſi curribus aura
Nimborum impulſis valida, ſic cætera pubes
Inſequitur, laxisque fretum proſcindit habenis,
Non horrens pelagus, non procurrentia ſaxa
In mare, nec tumido ſpirantia flamina ponto.
Sub lucem paßim multas per marmora terras
In morem Cycladum ſero ſub veſpere vidi:
Quarum aliæ plenæ arboribus à vertice ſummo
Montis erant, vſq. ad procurui littoris oram:
Plenæ & erant aliæ paßim beneolentibus herbis.
Parte alia ad cœli tollebant ſidera ſeſe
Saxoſi montes, rubro, varioq. colore
Conſpicui, atq. oculis grati. nos ſiſtere claſſem,
Et capere his portum terris vetuere frequentes,
Difficilesq. maris ſcopuli, turbataq. circum
Æquora, & inſperſum ſpumoſa aſpergine littus.
Aſpera erat facies, atq. intractabilis vnda
Latrantis pelagi, ſecum intolerabilis Auſter
Et fœdam tempeſtatem, nimbosq. ferebat.
Huius tam vaſti tractus, rapidiq. profundi
In medio Burichena iacet circundata latis
Littoribus. non his terris nemora ardua deſunt.
Sunt illic magni portus, quanquam incola pontum
Non tranet, ſed ſit domibus contentus auitis.
Infenſæ ſunt hæ gentes, & littora cunctis
Cannibalis, finesq. ſuos tutantur ab hoste:
Victores & ſæpe domum ſueta arma reportant.
Captiuos lacerant, flammis torrentq. vorantque,

Elidunt

Eliduntve oculos ſocijs ſpectantibus ambos:
Oppidaq. aggeribus, foſſaque, & flumine cingunt.
Tunc noſtri trabe deſcendunt, fontiſq. liquores,
Celſaq. tecta adeunt: montes fugit omnis in altos
Agricola, & vacuas ſedes cuſtode relinquit.
Hic Burichena ſuum Regem (ceu numen) honorat:
Sub noctem geminæ indigenæ furtim, & puer ore
Egregius fugere ſimul, taciti q. natarunt
Marmora, quos olim eripui de compede dura,
Et manibus Caribum: & patriam petiere, ſuoſque:
Tantus amor erat his patrias inuiſere terras,
Quamuis Cannibalum aduentus, atq. arma timerent.
Nos tandem feſſi ſeruata claſſe tenemus
Primam Quiqueiæ terram reuoluta per alta,
Atq. antennarum ſublimia cornua nautæ
Funibus intendunt, pelagiq. ad cærula proras
Obuertunt: mox exponunt equiteſq. viroſq.
Pontibus, & primis ducibus comitatus ad altum
Acceſſi collem, vt ſocios, arcemq. viderem
Xamana in regione, maris prope littora vaſti.
Quid referam? conſtructæ arcis veſtigia nulla
Apparent, non agger erat, non vallus, at arcis
Relliquias ingens cineris celabat aceruus.
Deſcendunt armati equites, peditumq. manipli,
Littoreoſq. tenent portus: petit ardua miles
Terrarum, & poſitas altis in rupibus arces.
Aerea perſonuit vicinos machina montes,
Conualleſq. cauas, ſonituq. impleuerat oras

Littoreas fruſtra: nanq; incola traxerat omnes
Ad letum Hiſpanos, flamiſq; inuoluerat arcem,
Hic Guacanarilli vectus prope littora lembo
Per mare germanus regis tunc nomine binas
Detulit ex ſolido ſtatuas auro mihi: ſed tunc
Non potui ſeriem facti, non noſcere cauſam,
Interpres quia nullus erat: nam de tribus vnum
Ex illis abiens, quos mecum per mare vexi,
Vltro dimiſi: patriam petiere natando
Furtim alij, cum nigra tegit nox æthera, & æquor.
Hæc animo ſedit ſententia, mittere certos
Decreui ad regem ſubito, vt cauſamque, modumq;
Diceret, excidiumq; arcis, ſtragemq; meorum.
Vt vero rediere viri, tunc vnus in ipſo
Littore ſtans tumulo flauæ ſic cœpit arenæ:
(Et ſi ficta reor, quæ rex mihi Guacanarillus
Dixerit, hoc regis dictum nam fama refellit
In cunctis vulgata locis, quos circuit ingens
Inſula, at ipſe tamen referam, quæ dixerit ille.)
Aurato rex in thalamo, ſtratiſq; iacebat
Vulnere ſe ſimulans ægrum, cui crura, pedeſq;
Cærula multiplici cingebant vincula nodo.
Hic mihi tunc fandi poſtquam eſt data copia, regem
Alloquor, atq; equites narro, peditumq; phalangas
Veniſſe, & noſtram tetigiſſe hæc littora claſſem:
Succenſæq; arcis cauſam, ſeriemq; rogabam.
Tunc rex, hanc claſſem non me aduentaſſe latebat:
Veniſſemq; volens ad littus, ni mea quondam

Crura graui bello fixiſſet cuſpide telum.
Euerſæq; arcis memorabo, ex ordine cauſam,
Quam petis. Hæc multos (vt ſcis) habet inſula reges
Vberibus late regnis, populiſq; potentes:
Qui poſtquam audiuere meis conſiſtere terris
Puppibus aduectas gentes, armiſq; tenere
Littora; moliriq; vrbes, atq; oppida vallo
Munire, & totum ſua ſub iuga mittere pontum,
Exarſere graues animis concordibus iræ.
Audiuere etiam peditum liquiſſe cohortem
Arce noua, & ſecum raptas abducere prædas
Chriſtophorum, inq; oras ratibus rediſſe ſuperbas:
Quiqueiaq; nouas in regna reducere gentes
Vere nouo, cum ſe partu terra alma reſoluet.
Tunc ſuper his commoti animi, menteſq; duorum
Sunt regum, bellumq; parant inferre relictis
Gentibus, & poſitam conuellere funditus arcem:
Dant alij auxilium reges, ſuaq; agmina mittunt:
Procedunt inſtructæ acies, & ad æquora tendunt;
Nec mora littoribus noſtris bina agmina regum
Apparent, dextraq; ſudes, læuaq; pharetras
Tela inimica gerunt, atq; arcem milite cingunt.
Poſtquam aures allapſa meas eſt nuntia fama,
Acceſſi ſubito multis cum millibus arcem,
Jncœptiſq; viros ſuaſi deſiſtere, & arma
Ponere, & hanc gentem redituram ad littora dixi
Magna equitum, peditumq; manu: ſic nam fore noſtri
Jam cecinere Cemes: ſed nil mea verba, preceſque,

Nil

Nil monitus valuere Deum. tunc lampada iecit
Ardentem Rex longæuus, quæ iacta peruſſit
Frondea tecta domus, tabulataq. proxima turri.
Tunc celer inſequitur iuuenũ facto agmine nimbus,
Connexiſq. parant trabibus conuellere vallum.
At parte ex alia iuuenum globus arma, manuſq.
Expediunt: late ſonitum dat ſtridula cornus:
Miſſile telum alij rapiunt: it clamor ad auras,
Accenſaſq. faces flammis ad mœnia portant,
Inuaduntq. nouam longis haſtilibus arcem.
Hiſpanam volui gentem defendere vallo
Incluſam, & ferre auxilium, meaq. agmina contra
Oppoſui pugnantem aciem, flammasq. ferentem.
Tendebam per caſtra manus, triſtisq. profabar:
Arma inhibete duces, iraſq. remittite Reges:
Parcite & hanc arcem flammis dare, parcite quæſo
Militibus: vos triſte manet ſub ſidere Veris
Supplicium: accedet noſtrum gens aduena littus,
Et noſtras exuret opes, fundoq. reuellet
Montibus impoſitas vrbes: migrabimus omnes
Extorres patria amiſſa, rebuſq. relictis.
Sed dum per medios ignes, mediamq. ferebar
Structam aciem, numero tamen, & bellantibus impar,
Vulnere crudeli ſuras transfixit arundo.
Reſtat adhuc paruum læſo ſub poplite vulnus,
Me lapſum famuli accipiunt, humeriſq. reportant
Ad littus: ſed me vt cedentem ex agmine Reges
Videre, incingunt duplicatis mœnia flammis.

Tunc miles furit, & tectis incendia miſcet,
Atq. arcem, incluſoſq. viros inuoluit in ignes.
Teſtor amicitiam, ſancitaq. fœdera quondam,
Et patrios Cemes, me non potuiſſe tueri
Commiſſam hanc gentem fidei, & noua mœnia noſtra.
Reſponſa audiſtis proceres, audiſtis inanes
Nectentem regem cauſas, incendiaq. arcis.
Protinus vlciſci ſocios, ipſumq. volebam
Periurum iratus violata ob fœdera regem
Perdere: ſed trepido timui ne regna tumultu,
Et populorum animos turbarem rege perempto.
Ad Guacanarilli montanas mittitur ædes
Melchior, hæc eadem qui rettulit omnia, quæ iam
Dixerat interpres: regem nam viderat alto
Porrectum lecto, nec læſum crura ſagitta,
Regali at thalamo ſimulata mente iacentem.
Ad me blanditijs hic regem duxit, & illum
Dimiſi, vt patriam ad propriam, ſedeſq. rediret:
Quem mulier facie inſignis, formaq. per æquor
Vndoſum cum ſeptem alijs, confiſa lacertis
Eſt Guacanarillum ſub opaca nocte ſecuta.
Melchior interea legeret dum curua Quiqueiæ
Littora, militibus multis comitatus, vt ipſum
Quæreret huc illuc fugientem per iuga regem,
Inuenit portum procuruum, & nauibus aptum,
Cum pelago incumbit pennis niger Auſter aquoſis.
Cingebant ſummi hunc colles, quibus vnda ſilebat
Clauſa, nec iratum pelagus, ventoſq. timebat.

Hic adeo eſt portus curuum falcatus in arcum,
Quo poſtquam ingreſſus fueris, mediumq. tenebis
Nauigio. dextra quamuis, flectaſve ſiniſtra,
At facile haud poteris quærens cognoſcere primum
Hic aditum, quamuis coniunctis frontibus intrent
Tergeminæ has fauces nullo diſcrimine puppes.
Inq. ſinu medio montis ſcena ardua celſis
Tollit ſe arboribus, denſiſq. hic pſittacus alas
Depictus varias, atq. Indis corpore maior
Peruolitat, repetitq. auium per guttura cantus.
Hic dulci nemoroſa canunt auiaria voce.
In portum duo decurrunt ſat magna fluenta,
Et varios ducunt ſecum ad maris æquora piſces.
Ipſe etiam pelagi gentes, ſquamoſa propago,
Flumineis ſubeunt lymphis, gratoq. receſſu,
Inſano laticis capti fluuialis amore.
Decreui ipſe vrbem ſublimi in colle, ſecundum
Hunc portum (namq. aptus erat locus hic ſatis vrbi)
Condere: ſilua hic alta trabes, vicinaq. rupes
Saxa miniſtrabat, iuxta hunc longiſsima montem
Planities, & lata ſatis, quam plura fluenta
Paruula, & alta rigant, aurumq. in cærula ducunt.
Ipſe autem hunc portum regalem nomine dixi.
Veſtigare viros circum vaga flumina, & vrbes,
Ductores valido certos cum milite miſi:
Hoieda hos inter, Corlanus & alta propago,
Ante acies dextra, atq. animis præſtantibus ambo:
Quattuor horum alter demonſtrat flumina, & alter

Parte alia tria conſpexit labentia ab ipſis
Montibus, auratis longe radiantia arenis.
Legerunt ciceris non pauca leguminis inſtar
Grana auri comites, maioraq. legit Hoedas.
Mons erat haud longe a portu, quo condere caſtrum
Inſtitui, cœpiq. domos attollere ſaxis,
Atq. Magis tribus erexi, ſtatuiq. ſacellum.
Hic vbi decurrunt immixtis flumina arenis,
Et lento, nitidoq. auro, nec copia parua eſt.
Caſtrum aliud poſui dictum de nomine Thomæ.
Atq. peragrata Cibauo latus ad vrbem
Mox Iſabellam redij, cum purpureum ver,
Et tepidi creſcunt ſoles. tunc fratre relicto,
Cui ſummam volui rerum, cui credere claſſem,
Aſſueto & bellis iampridem Margaritæo:
Quos iuſsi circum poſitas perquirere terras,
Et ſubito inuentas communi ſubdere Regi.
Tendo iter ad Cubam cum terna puppe per æquor:
Ne forte imperio premeret ratis aduena terras,
Oppidaque, littusq. nouum gentesq. repertas,
Oceaniq. meis inuentum puppibus æquor.
Deſerimus ſocias naues, mœſtiq. volamus
Per mare; & aſpirant animoſis flatibus Euri.
Sub lucem nitidi Solis ſeſe mihi portus
Oſtentat, ſcopuli incuruo quem murice cingunt
Ingentes, vaſtiq. maris ſilet vnda refuſi.
Nicoleo Diui hunc portum de nomine dixi,
Spectantem longe ditiſsima littora Cubæ.

Sed latus acceßi Cubæ, quæ ſpectat ad Auſtros,
Maitij apparet tantum Iamaica diues,
Hortorumq. ſimul vario lætißima cultu.
Vnum habet in medio ſublimi hæc inſula montem
Vertice, qui latis tangit radicibus æquor,
Et ſeſe circum nemoroſo a littore tollens,
Paulatim molli aſcenſu ſe attollit ad auras,
Et media excelſum monſtrat tellure cacumen:
Vnde licet ſpectare rates ſua tecta petentes,
Quæ celſo impoſuere iugo: quotiensq́; feroces
Cannibali hos turbant: ſubito de vertice currunt
Incurruntq́., alacresq. ineunt in littore pugnas.
Nam ſemper cum Cannibalis bella aſpera ducunt.
Hanc gens dura colit, longoq́; exercita bello
Hoſtiles contra incurſus, contraq́; Quiqueiæ
Finitimos. volui feſſam ter ſiſtere claſſem
Littore iam capto, claſſem ter reppulit hoſtis,
Et loca nota tenent, opponuntq́; agmina noſtris
Puppibus: adprenſa tandem tellure, ruentem
Ad littus turbam aggredior: quæ neſcia cuiquam
Terga dare, a patria noſtros pellebat arena.
Pacati ſunt tandem animi, preßiq́; tumultus,
Viſuriq́; nouas gentes ad littora currunt.
Linquimus hanc etiam terram, Solemq. ſecuti
Occiduas verſus terras currentia vidi
Torrentis fluuij in morem freta lata, ſinusq.
Innumeros, centum & ſparſas per cærula terras.
Dum vero impellunt a tergo flamina puppes,

Sub noctis tenebras, Cubæ nos accipit ingens
Iridis in faciem portus, atq. vnda ſilentis
Oceani, quem feruenti tutantur ab æſtu
Aequoris, & magno ventorum a turbine colles
Hinc atq. hinc ſtantes; quo nos ſubſiſtere viſum eſt.
Protinus optatam in terram deſcendimus omnes,
Intramuſq. domos non longe a littore binas:
In quibus innumeros piſces ardente videmus
Impoſitos pruna, aut transfixos corpora vallis.
Accedo propius ſiluam, quæ fronde virenti
Vicinas ædes ſcopulis, littuſq. tegebat.
Qua nexos vidi ramis frondentibus angues:
Atq. aſtricta alios conſpexi funibus ora:
Auulſos alij dentes (nec fallor) habebant.
Serpentes alit horribiles hæc inſula: qui non
Immittunt membris hominum letale venenum,
Aut tactu, morſu ve truci, toruoque, ferinoq.
Aſpectu ſunt, & vario ſunt membra colore,
Hi pelagus, terramque colunt, ſiluiſque vagantur,
Pomiſque ingluuiem, atque herbis beneolentibus explēt,
Biſque decem interdum (dictu mirabile) ſoles,
Nec potant, ſolitumque cibum, nec gramina carpūnt.
Regale hoc epulum eſt: hos fruſta in paruula ſectos
Inſigunt verubus, domibuſq. epulantur auitis.
Dum vero poſitis in littore veſcimur omnes
Piſcibus, aufugere viri: ſed Didacus illos
Accedens linguam edoctus, moreſq. Quiqueiæ.
Ad nos deduxit, dedimus queis plurima dona.
Inſula Cuba tenet ...

Et Lunam, Solemq́ colit: ſimilemq́ relinquit
Hæredem, & fruges ſimiles proiectat in aruis.
Ingenio felix eſt gens, & mitis, & expers
Armorum: ſua rura colunt, cupidiq́ videre
Aduectas nuper longinqua per æquora gentes,
Deſcendunt, puppeſq́ petunt, ſecumq́ caniſtris
Vimineis portant epulas, lymphamq́ miniſtrant.
Noſq́ etiam feſſos deſcendere nauibus orant.
Conſita erant paßim denſis hæc littora, & altis
Arboribus, patrios fructus quæ ferre ſolebant.
Littore in hoc adeo calidarum eſt flumen aquarum,
Vix vt fumantes poßit contingere lymphas
Ipſa manus: longo hic ſe fundit in æquora tractu:
At procul ingenti fumant freta ſalſa calore,
Feruentes nec erat tutum tranſire per vndas,
Qua late inuoluebat aquis ſe fumidus amnis.
Iamq́ diem nitidus ducebat Lucifer ore
Purpureo, & luce infuſa fulgebat Olympus:
Cum noſtri videre ratem, qua per mare piſces
Captabant nudi nautæ: tunc cominus illos
Aggredimur leuibus vicina per æquora cymbis.
Intrepidi nos expectant, gaudentq́ profundo
Oceani ignotas illis ſpectare carinas.
Illi etenim vtuntur nulla compage phaſelis
Intextis, ſolido, atq́ vno ſed robore, & vndas
Sulcant remorum valido tantum agmine freti.
Non illis velorum vſus, non nautica noſcunt
Arma ratis, non aſtra polo ſurgentia ſeruant.

Vim nullam intulimus nautis piſcantibus alto.
Sed tibi nunc mirum dicam, dignumq́; relatu.
Hic piſcis ſalſa eſt clarus venator in vnda
Quiqueiæ, necnon vaſtæ circa æquora Cubæ,
Anguillæ ſimilis noſtræ, ſed corpore maior,
Et facie informi, noſtris non notus in oris.
Hic piſces inſectatur, veluti canis acer
Errantes capreas campiſq́;, & montibus altis:
Multiplices cuius ſquamæ certo ordine corpus
Permiſtæ ſpinis armant, veluti rubus aſper.
Hunc Guaicanum appellat gens incola piſcem.
Pellem habet hoc mõſtrum ſumma in ceruice, ſupraq́;
Squallentes humeros, ſupra & ſquallentia colla.
Piſcator trahit hunc intorto fune reuinctum,
Obſtrictumq́; ratis lateri, patrijſq. ſub vndis
Pabula captiuo nocteſq. dieſq. miniſtrat:
Affixa eſt læuo lateri nam lignea ſedes,
Quam colit; æquoreas cum voluit turbidus vndas
Auſter, & exalto cadit imber, & Eurus arenas
Attollit ſupra ſcopulos: tunc ſueta ſub alto
Fornice tecta habitat, tutuſq. quieſcit in vndis.
Luce noua piſcoſa tenet loca nauta profundi,
Et ſecum ducit vinctum per cærula piſcem:
Atq. vbi ſquamoſam prolem per marmora cernit,
Demittit ſubito funem: tunc ille per æquor,
Ceu liber vinclis, graditur, ſecumq. rudentem
Ducit, & errantem ſequitur per cærula predam:
Sic contra ruit hos animis, & robore fidens.

Impoſitam dorſo pellem mox explicat omnem,
Implicat & piſcem coniecta pelle, capitq.
Intrepidus, ſpiniſq; ferit (nam carcere nigro
Hunc frænat.) tunc nauta vigil de gurgite funem
Paulatim trahit ad littus, captoſq; ſub vndis
Luctantes ſimul adducit: ſed cum prope littus
Acceſſit noua præda, leui piſcator in altum
Dat ſeſe celerans ſaltu, turbamq; per æquor
Suſtinet: accurrunt comites, pariterq. labori
Succedunt: at piſcis ouans captiua tenaci
Corpora rete tenet ſemper, ſemperq; teneret
Impauidus, patrio dum viueret æquore: ſed cum
Cælum haurit, pellem laxat, piſceſq; relinquit,
Et celer æquoreis mox ſeſe fluctibus abdit.
Ille etenim cælum hoc noſtrum, non aera noſtrum
Ferre poteſt; ideo nautæ piſcem æquora ſupra
Tollunt, vt clauſam linquat viſo aere gentem.
Sæpe etiam varios glomerato examine piſces
Inſidijs capit, & viſa teſtudine contra
Tendit iter: nam dum placido noua pabula quærit
Concha mari, tenet ora ſuæ non præſcia mortis
Exerta, & nullas paſcens timet æquore fraudes.
Hic piſcis maria alta colit, piſcator & omnis
Unum habet, faciliſq; vnda quærentibus ille eſt.
Quattuor hi conchas nobis, piſceſq; dederunt.
Nos illis contra dedimus gratiſſima dona.
Pandimus has inter dum vero lintea terras,
Indigenæ ruere ad ponti caua littora gentes,

Et panem, & fructus, & ſecum ferre volucres,
Jntentiq; oculis noſtras mirarier alnos,
Dicere & e cælo nos deſcendiſſe ſupremo.
Jnſula ſeſe etiam tractu tollebat eodem:
Qua vidi tantum ſinuoſa ad littora toruo
Aſpectu, turpiq. canes, quos educat illa
Barbara gens, illoſq. neci demittit, & exta,
Cunctaq. membra coquit, menſiſq. epulatur auitis,
Et conſanguineas vocat ad conuiuia gentes.
Hos referunt ſine latratu componere ſoles:
Vidi ego verberibus domitum, non edere vocem,
Non gemitus, non latratus, dum linqueret auras
Vitales tandem ſub fuſte & verbere torto.
Sed dum ſulcarem has inter rapida æquora terras,
Jngredior multas non tuto in gurgite fauces
Anguſti maris: hic poterat non nauita retro
Vertere cunctantes iam feſſo remige puppes.
Pontus erat niue candidior, ſparſuſq. recenti
Lacte videbatur paſſim candeſcere fluctus.
Luna tenebat iter medium ſublimis Olympi,
Cum maris intrauit ſcopulos prope littora tendens
Puppis iter, Zephyriſq. legens felicibus oras.
Dumq. darem Cubæ turgentia vela per vndas,
Mons procul oſtentat ſeſe denſiſſimus vmbris:
Hunc feſſi petimus montem, ſiluiſq. ſubimus
Vmbriferis, quarum ſummo de vertice fontes
Surgebant, raucoq. ſono vada ſalſa petebant.
Hic pinus ſeſe in cælum pulcherrima tollit:

Palmaq.

Palmaq́ ſumma petit cæli conuexa flagellis.
Tunc nautæ ingreſsi ſiluas ligna arida ferro
Scindebant, liquidiſq́ implebant fontibus vrnas.
Transirem has inter ſed dum freta concita terras,
Hic miles captare feras aſſuetus, opacam
Eſt ſiluam ingreſſus, vidit qui veſtibus albis
Indutos homines vſq. ad veſtigia: qui tunc
Vertit iter, meq. admonuit vidiſſe togatam
Hoc nemore aerio gentem: tunc lætus in altam
Immiſi ſiluam ſelecto ex ordine certos,
Qui nemus vmbroſum tranſgreſsi. haud tendere greſſus
Incœptos potuere vltra: nanq́ herba tegebat
Plurima planitiem camporum, aditumq́ vetabat.
Tunc ſubito rediјt miles, rediensq. ferarum
Grandia conſpexit veſtigia tramite in alto:
Percuſſuſq. metu mentem rediјt celer ad nos.
Parte alia ſiluam ingentem fragantia verſus
Littora conſpexi, quam vitis plurimus ambit
Pampinus, innectitq. comas, ramoſq. virentes.
Littus ad Heſperium tali de vite racemos
Attulimus ſucco grauidos, dulciq. ſapore.
Atq. grues magnas per paſcua florea vidi.
Hos tractus regionis aquæ obduxere paluſtres,
In quibus ad littus conchilia lucida vidi.
At dum vela Notus tendit, flatuq. ſecundo
Aſpirat noſtris ratibus, procul ardua nautæ
Culmina terrarum aſpiciunt, lucoſq. ſonantes.
Vertimus huc læti puppes, qua vaſta ſecundum

Aequora

Aequora ſe geminæ tollebant rupibus ædes.
His domibus vir ſolus erat confectus & æuo,
Et macie, & nulla velatus corpora veſte.
Hunc ducunt propere ad naues, & ad æquora, quẽ mox
Didacus interpres dictis compellat amicis:
Et fari hortatur, cui ſint hæc ſubdita regno
Littora, quæ ve habitent trans montis culmina gentes.
Sed captus non dicta capit, nec percipit aure:
Ille tamen montem hunc vltra ſigniſque, manuq́;
Monſtrabat populum eſſe alium, regemq́; potentem,
Qui ſeſe indueret diuerſis veſtibus, vt nos.
Tunc cupidi verſus iuga celſa rateſq́; ſinuſq́;
Dirigimus primæ ſoluentes tempore lucis.
Dumq. maris molimur iter per cærula, centum
Occurrunt nobis lintres, ſigniſq́; ſalutant:
Miranturq́; nouas puppes, habitumque, viroſq́;
Armatos, oſtroq́; duces, auroq́; nitentes.
Hoc etiam tractu longo conchilia multa,
Quæ baccas gignunt limoſo in littore vidi.
Me tenuit mora nulla loco: ſed protinus vltra
Progredior: nec erat rupes, nec culmen in ipſo
Littore, fumiferos quod non effunderet ignes.
Dum legimus ſcopulos, latebroſaq́; ſaxa ſub vndis,
Et quæ ſpectabant Auſtrum, & quæ littus Eoum,
Tercentum poſitæ ſinuoſo in marmore terræ
Apparent, denſis ſpectandæ frondibus omnes.
Inuitus tandem conuertere lintea cogor:
Nanq́; omnis vario ventorum turbine puppis

Victa erat, & comites feßi, & fracta omnia noſtra
Arma ratis longum ob curſum; & caua littora Cubæ,
Tardaq. claßis erat, quæ iam mare laſſa vadoſum
Preſſerat, & laxis acceperat æquora rimis:
Panis, & Oceani emenſis corruptus ab vndis
Nauticus, atq. omnis rerum iam nauita feſſus.
Mons erat ante oculos rapide præruptus aquai:
Vt me tunc poſitum conſpexi in limine leti,
Suſtuli ad alta oculos ſupera, & ſic voce parentem
Vnigenæ Chriſti lacrymis ſum fatus obortis.
Dum nos hac claſſe exigua freta mota tenemus
Dauidica ò proles Virgo, qua clarius vllum
Lumen, nec terræ, nec habent celſa atria cæli,
Heu quianam tanti diſiecta per æquora Cauri
Prælia concurrunt inter ſe, haud ipſe ego poſſem
Soluere me his rapidis, (niſi me deus adiuuet,) vndis.
Reſpice nos, audiq; preces. non (te duce) Syrtes,
Aut Maleæ horrendas cautes, fluctuſq; timebo.
Deinde ferit tumidum contis mare nautica pubes,
Nec curat venturam hyemem, ventoſq; procaces:
Haud longum in medio tempus, freta mota quierunt
Et circunſtrati fluctus, Zephyriq; reſedit
Spiritus, & cælo tempeſtas clara refulſit.
Tunc me me ad ſocios vertens, ſic ſum ore locutus:
Vidiſtis maris inſidias, murmurq; minaſq;
Ingeminare notos, piceamq; inſurgere noctem:
Mox poſuiſſe notos, pacataq; murmura ponti,
Et lucem Oceano, & terris rediſſe ſerena.

Sint quamuis ſine nube dies, ſine flamine noctes,
Attamen hæc non fraude carent, nec credere nautis
Huic monſtro ſeſe tutum eſt, nec lenibus vndis.
Sed dum nimborum crebreſcere prælia ſenſi,
Ipſe ſinum obliquo ſpirantia flamina contra,
Et nautæ ſubigunt remis fera per freta puppes:
Vncta natat pinus, quamquam eſſet feſſa profundo.
Dum redeo, Boreas me vexit in æquora magnis
Plena adeo teſtudinibus, vt nauita curſum
Flectere non poſſet magna ſine mole retrorſum:
Has fauces tandem euaſi: mox æquoris alti
Ingentem tractum ingredior, qui gurgite ab imo,
Scythonia magis albus erat niue, lacteq. puro:
Et paſſim niueis ſpumabant fluctibus vnda.
Ipſe gubernator metuens vada prona, propinquum
Contorſit proram ad littus, qua venerat, & qua
Non ſpirant vada, nec ſcopulis immurmurat æquor.
Et (mirum) nobis Cubæ venit obuia pubes,
(Nam nullos mea gens populos turbauerat armis)
Plurima dona ferens ad nauem læta, palumbeſq.
Ingentes, quorum ſpirabat guttur odores
Aſſyrios: nos tunc accepto munere læti
Vela damus: quos & quondam metus acer agebat
In montes agitare fugam, nemorumq. latebris
Abdere ſe, nunc ad naues, & ad ipſa ruebant
Sponte vada, & noſtræ gratiſſima munera claſſi
Portabant panem, & lympham, virideſq. volucres,
Et varios fructus quos tellus illa ferebat:

Hanc gentes quæ tunc habitabant littoris oram
Quod rectum eſt, ſeruant viuunt ſine legibus vllis:
Iudice non illis opus eſt, hi turpia damna
Non norunt, vlli ve nouas intendere lites.
Omnia ſunt illis communia gentibus, vt Sol,
Et Luna eſt: atq. arua colunt quantum indiget uſus:
Nec quiſquam ſeruat ſua prædia: multa ſuperſunt:
Iugera, queis illic committere ſemina poſſent.
Non habet hæc regio felix regem ve, tyrannum ve,
Aut ciuem vitas, & crimina caſtigantem.
Oppida non cingunt muris, non ſepibus arua:
Maitiumq. colunt tantum; iuccaſq. ageſque.
Hinc ego digrediens iterum rediturus eaſdem
Jn partes ſub caſum hyemis, placido feror Euro
Jamaicum ad littus, tepidum qua ſpectat ad Auſtrum.
Et latera illius vidi, & nemora ardua longe,
Et paßim virides hortos, beneolentiaq. arua:
Auriferæq. illic detexi littus Hayti,
Atq. ignota mihi nemora, & non parua fluenta.
Jpſe viam hanc alacris tranquilla per æquora iniui:
Dehinc ſancti portum Nicolai intramus; ibiq.
Accepit ſtatio feſſas tutißima puppes.
Portus erat circum ſaxis incinctus, & alto
Gurgite ſtagnantis ponti, quo clauſa ſilebat
Vnda, nec horriſonos fluctus, ventoſq. timebat.
Tranſirem Autumni dum tempore littus Hayti
Per maris irati rabiem perq. horrida ſaxa,
Quærebam vigil ipſe locum, quo condere poſſem

Littore procuruo feſſas cum remige puppes,
Me Deus interea haud liquit, dum Solis in ortu
Aſpexi terram, quæ reſpondebat Hayti
Littoribus curuis contra, quam nomine dicunt
Adamanam indigenæ: validis has inter vtraſq.
Deferor impulſus ventis, vbi nocte ſequenti
Paſſa ſuo de more graues eſt Luna labores.
Tempeſtate eadem quinq. horas, atq. trientem
Cognoui Gades inter differre, mariſq.
Quos ego ſulcabam, abrupto cum ſidere, fluctus:
Turbati quæ cauſa maris fuit, atq. procellæ.
Cete inſtar monſtrum horrendũ vada turbida tranãs
Venturam ob tempeſtatem, nec habere receptus
Iam tutos poterat, ponto ſe immiſcuit atro.
Tunc ego me in portus penetralia: & in caua ſaxa
Addideram multos ſoles: ſed poſt vbi vidi
Pacatum pelagus, direxi carbaſa verſus
Optatos portus, ſperatæ & littus Hayti.
Hic vbi germanumq. meum, comitesque, rateſq.
Inueni incolumes; populum & parere volentem,
Atq. nouam ſtruere eſt uiſum hoc tunc littore puppem,
Quaſſataſq. Notis aliquot ſarcire carinas.
Miles tela nouat; diſciſſaq. carbaſa nautæ,
Cum grauis Autumnus ſiluis ponebat, & aruis
Innumeros latis fœtus: reditumq. parabam
Cannibalum in terras, vt poſſem exurere ſedes,
Illorumq. rates flammis, & perdere ferro:
Vicinaſq. illis gentes, populumq. timore

Soluere

Soluere finitimum: ſed enim grauis occupat oſſa
Morbus ob inſomnes tot ductas per vada noctes.
Semianimiſq. dehinc Iſabellæ vectus ad vrbem
Me leto tandem eripui, rurſuſq. redire
Vinique, frugumque, oleiq. coegit egeſtas
Littus ad Hiſpanum. namq. illis nauita noſter
Non poterat, mileſq. cibis aſſueſcere, quos fert
Inſula; ad Hiſpanum decreui tendere littus:
Euenere mihi ſed quæ prius ordine dicam.
Nos Vrbes geminas populi vt fundaſſe, nouaſq.
Aedificare domos videre, & tollere cælo,
Cingere & ingenti foſſa, & circundare vallo,
Et premere imperio terras, atq. æquora circum,
Confeſtim exarſere animis, petiereq. caſtrum
Vnanimes Diui Thomæ cum milite multo:
Vallaruntq. noua muros foſſa, atq. corona.
Cuius erat dominus tunc rex Caunoboa gentesq.
Illius menſem totum obſidione tenebant:
Haud pauidi noſtros in prælia ſæua vocantes.
Nam caſtrum poſui dictum de nomine Thomæ
Aeterno rerum domino in regione Cibaui.
Saxea ſitq. licet tellus, vaga flumina multo
Attamen effulgent auro, cum præcipue ſunt
Imbribus aucta, trahunt madidis de montibus aurum.
Actutum hanc arcem præcinxi ceſpite viuo
Permiſtis fruticum virgis, & robore ſecto,
Et trabibus fractæ vicino in littore puppis:
Vt ſeſe poſſet defendere miles ab hoſte.

Incluſus, ſi qua interea ſors aſpra fuiſſet:
Delegiq. locum ſupremo in colle, procul qui
Spectabat regionem omnem, monteſq. remotos.
Hanc arcem intrauit bello præclarus, & armis
Margaritæus princeps, dehinc ductor Hoedas:
Hoc caſtrum indigenæ ſe vincere poſſe putabant,
Vt Guacanarillus quondam, qui funditus arcem,
Quam noſtræ fecere manus deleuit, & igni
Tradidit, & noſtros vita ſpoliauit: adeſſent
Cum pauci, & rex rupiſſet fœduſq. fidemq.
Sed cum cœpiſſet magnum increbreſcere murmur
Obſidione premi noſtros in monte Cibaui,
Armari pedites iußi, lectamq. cohortem,
Infrænare leues currus: tunc cornua rauco
Clangore inſtrepuere cauum per inane, frementeſq.
Alipedes in bella mouent, grauiterq. iuuentus
Sæuit, ob obſcuro ſocios in carcere clauſos.
Mox iter arripuere duces nullo ordine: ſed cum
Hæ gentes videre procul volitantia ſigna,
Deſeruere locum, & montes petiere ſupremos.
Hoiedas, cui credideram noua mœnia caſtri.
Iam liber, certos duxit, certoſq. reliquit:
Qui curam gererent arcis: mox obuius illis
Proceßit, qui ſubſidio ſub nocte ſerena
Ibant, tunc acies iunctæ quæq. obuia morti
Corpora dant, mox Hoiedas ſe contulit ad nos,
Et totam ſeriem facti, remq. ordine dixit.
Illum ad Caunoboam decreui mittere regem:

Vlterius bello vt nollet contendere mecum,
Suaderetq. illi iniuſtis diſcedere ab armis:
Inter nos coeant potius ſed fœdera pacis.
Dumq. moram traheret rex in regione Cibaui,
Miſſi etiam legati aderant mandata ferentes
Ad regem, vt gentem ſumptis detruderet armis:
Quæ duro imperio circum ſua regna tenebant;
Quorum vnus regem alloquitur. rex inclyte, tu nunc
Non ne vides gentem hanc noſtras ſubiungere terras
Imperijs auſam, & tot vectigalia nunquam
His noſtris audita locis imponere, circumq.
Aequoreos alias ſub leges mittere tractus,
Condere & his noſtris etiam noua mœnia terris?
Illorum tanta eſt animis innata cupido
Rumpere tranquillam pacem, & longa otia, noſq.
Cogere ſeruitio, & duro parere tyranno.
Quin etiam (heu facinus) noſtros infringere dicunt
Velle Deos, ſeſe penituſq. abolere, parantq.
Ipſorum ſacras euertere protinus ædes.
Agricolæ infindunt patrios non amplius agros,
Maicijq. ſolo non mandant ſemina, at aurum
Impulſi inquirunt per terræ viſcera tantum,
(Pro dolor) vnde fames noſtris regionibus orta eſt.
Quid referam? vxores noſtras rapuere parentum
E manibus, gremijſque, fuit non tuta iugales
Nondum experta toros virgo. prædaq. recenti
Ducti, & auaritia ſeſe inuoluere rapinis.
Matreſq. & conſanguineos, abductaq. furtim

Pignora, ab inſolito miſereſcere milite deflent.
Ne dubita, cuncti venient in fœdera reges
Finitimi, ſparſæ circum hoc toto æquore terræ,
Auxilioq. omnes venient: rem nunc tibi dicam,
Quam forſan minime reris. gens aſpera bello,
Atq. a ſtirpe genus durum: hoc immite licet nunc
Sit nobis, regniſq. alijs, tamen arma capeſſet
Hos contra, cum nos victos, alioſq. videbunt,
Illud idem tecum facient: quos ſæuus aperto
Aduena hic, inſequitur bello, terraque, marique.
Auxilioq. aderit nota inſula Madanino,
Quam Caribum vxores habitant, gens effera ſumptis
Arcubus, & iaculis: vllos quæ non timet hoſtes,
Aduerſaq. acie pugnans non vulnera vitat,
Tendit in hoſtiles eadem quot tela phalangas:
Impia contento tot vulnera dirigit arcu.
Talia vociferans, cunctis mirantibus, aulam
Orator ſtrepitu ingenti, fremituq. repleuit,
Impulit, & capere arma, locumq. inuoluere flammis.
Parte alia Hoiedas ſuadebat fœdera regi
Iungere, amicitiamq. nouam cum rege potentis
Heſperiæ, poterat ſolus qui vincere gentes
Occiduas, ne dum hos populos: quorum otia tantum
Delectant muliebrem animum, non bellica virtus.
Verborumq. memor ſit rex, quæ plurima ſemes
Iam cecinere ſui. ſtabat velut ardua cedrus
In Lybano ſita: quam Boreæ fera verbera flectunt
Huc illuc, coguntq. comas contingere terram

Interdum, lapſaſq. ferunt per inania frondes.
Blanditijs tandem, atq. aſtu deduxit Hoedas
Ad me Caunoboam regem: qui poſt vbi captum
Se vidit, animum varias conuertit ad artes,
Conſcius ipſe ſibi ſceleris: nam fortia leto
Viginti dederat noſtrorum corpora nuper.
Non aliter frendet, quam lapſa in retia tigris,
Quæ modo vi propria, modo dentibus, & modo aduncis
Vnguibus, aut aſtu perrumpere vincula tendit.
Admonet & fratrem collectas ducere gentes
In bellum: mora nulla vocat germanus in arma
Subiectos regi populos, vicinaq. cogit
Auxilia, & vaſtant cultoribus arua remotis.
Horridus ante aciem in iaculis, vultuq. minaci
Caunoboæ germanus erat, nec terruit illum
Armorum longe fulgor, ſonituſq. tubarum.
Hic gentes in quinq. acies diuiſerat, & dux
Expertus bello pugnas de more ciebat,
Atq. inſtigabat lætis clamoribus alas,
Oppoſuitq. ſuas contra agmina noſtra cohortes,
Stans medius. cernens Hoiedas tutius eſſe
Leuam aciem noſtris armis inuadere: aperto
Agminibus quam tot iunctis concurrere bello.
Dehinc dubius ſtetit an primum proſternere nodum,
An dextrum vellet peditum, cornuve ſiniſtrum
Immiſſis turbaret equis: ceu ſæua leæna:
Quæ videt in ſpecula ſiluis errare iuuencos,
Parte alia gregibus permiſtos carpere gramen

Intonſum cernit ſubter nemora ardua tauros.
Illa animum rapit huc illuc, an florea curſu
Prata petat, laceretq. gregem, pariterq. iuuencos
Inuadat, dubia: in tauros reſoluta feroces
Vertit iter: ſic Hoiedas cum milite lecto
Aggreſſus cuneum eſt dextrum: nam dehinc vbi vidit
Illorum ductor, princepſq. expertus, Hoedam
Fulgentem phaleris, flammaſq. vmbone vomentem
Et galea, ſecumq. metum, ſtrepituſq. ferentem
Ignibus immiſtos, & equo clypeata regentem
Agmina: non aliter pugna perterritus hæſit,
Quam lupus, Atlantis ſequitur dum per iuga tauros,
Aeria longe ſpectans de rupe leonem,
Perfuſum latos humeros, atq. ora cruore.
Olli animus ſubito iniecta formidine torpet,
Nec verſare dolos, audet nec fidere curſu,
Non animis contra ire cupit: verum ille vbi vidit
Iactum intra teli pugnam aduentare, remiſſis
Tunc loris equitum erupit clamore, & equorum
Pectoribus ſtrauit pugnantum pectora curſu,
Et belli nodo, læua de parte timorem
Immiſit: fugere alij per prata, cauaſq.
Per rupes, tenuere viam, pacemq. petebant.
Ductorem belli captiuum duxit Hoedas.
Accidit & noſtris ſors hæc aduerſa carinis,
Impediijt quæ claſſis iter: nam ſideris ortu
Sub Cancri Eoo ſurgens de cardine venit
Turbo ingens: qui præruptis radicibus imis

Euertit, ſtrauitq. ſolo, & nemora ardua longe
Planitiem in latam traxit, piceaſq. procellas,
Et tumido fluctu radiantia ſidera tinxit;
Jmmerſitq. rates vndis, & vincula rupit,
Namq. mare in terram irrupit cum turbine vaſto;
Quiquciæ & pariter littus, vicinaq. ponto
Proluit arua, domoſq. maris deuexit ad vndas.
Iamq. fere amiſsis ratibus in gurgite, triſtes
Pectore voluebam curas: hinc bella premebant
Cannibalum: hinc tanto quaſſatæ a turbine puppes:
Hinc feſsi comites, illinc penuria rerum.
Hæc animis potior nobis ſententia ſurgit:
Iuſsi ego tunc ſubito geminas aptare carinas,
Atq. rates refici, perfractaq. tranſtra nouari.
Certatim ſocij incumbunt, & in æquora claſſem
Deducunt, Taurus cum ſeſe attollere cælo
Inciperet. nos exorto iam Sole tenemus
Aequoreos curſus ratibus: ſed fratre relicto,
Qui late regeret populos, & quem penes eſſet
Imperium maris Oceani, atq. exercitus omnis.
Ducebam mecum hos geminos per cærula reges:
Hi teſtes mihi ſunt proceres, quos non mala febris
Corripuit, non morbus edax mœrentia preſsit
Corpora, ſed miſeros dolor ingens abſtulit, vt ſe
Viderunt duci captos ad regna potentis
Heſperiæ, quam diues aquis fœcundat Iberus.
Aduerſa redij ſine tempeſtate remenſo
Aequore, & ad optatos portus ſolita vrbe morantem

Inueni propere regem: rex protinus armis
Inſtructas octo puppes, atq. æra, manumq.
Lectam hominum, viniq. cados, frugeſq. miniſtrat,
Atq. illas ſoluens Hiſpano è littore tandem,
Deueni exiguam tota cum claſſe Maderam,
Et miſi ad fratrem naues: mala & aſpera ſed ſors
Quiqueiæ nobis inimicas detulit oras,
Roldanus quas, & ſocij ditione tenebant.

DE NAVIGATIONE CHRISTOPHORI COLVMBI

LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM III.

Infames fugit Heſperidas: prope deperit æſtu
Dum venit ad Pariam: hic mores, genus, & loca diſcit:
Poſt Manacumanam terram, ditemque Cumanam,
Curianamque legens, Quiqueiæ conſtitit aruis:
Mittitur ad regem vinctus: nil tale merentem,
Rex leuat amplexu, ceptosque hortatur ad auſus.

INDE ego digrediens ternis cum puppibus æquor
Ingredior maris, hic ſparſas per cærula terras
Inuenio, quas Heſperidas coluiſſe ſuperſtes
Fama refert: has infectas vitio aeris oras
Effugimus, denſaq. ſimul caligine cælum.
Dehinc teſtudinibus plenum tandem ad mare veni,

Appli-

Applicuiq. rates uicini ad littoris oram,
Quod gentes habitant diuerſa per æquora vectæ,
Quas ſcabies mala pertentat, quam ſanguine largo,
Et gelido illarum tingunt, niueumq. colorem,
Inuiſamq. luem toto de corpore pellunt,
Has ſolum mandunt ægri, dum corpora curant.
Inſula non longe poſita eſt, quæ vertice ab alto
Et circum latera, & circum iuga celſa ruebat
Ignitos cæli rapido cum turbine tractus,
Cum ſpirant contra validi de partibus Euri,
Et caua percurrunt immiſsis flatibus antra,
Ardenteſq. globos flammarum ad ſidera voluit
Sulphureō immiſtos fumo, atq. bituminis aura.
Non ſecus Aetna ſolet luce expirare cauernis
Sicanijs volucres fumos, & noctibus ignes.
Atq. viam tenuit vaſti maris ærea pinus
Auſtralis, tandemq. in feruida marmora ponti
Rumpimus. hic calor Auſtrinus mēbra, oſſa, medullaſq.
Intrabat, nec erat requies: nam mole fluebat
Corporea immundus ſudor calefactus, & aer
Pene ipſa vrebat caua vela, grauiſq. carinas
Vexabat feſſas pelagi ſine murmure feruor:
Atq. cados æſtus ſcindebat, & arida tranſtra:
Nauita nec poterat tantos perferre calores.
Et tunc tempus erat, quo meſſor lætus ariſtas
Colligit, & late Cancri ſub ſideris ortu
Aeſtuat omnis ager, campiq. ardore dehiſcunt.
Interea hic octo ſoles ſine flatibus vllis

Ventorum, placidus tanto in diſcrimine pontus
Oppreſſum me detinuit, vbi nulla ſalutis
Spes erat, & iuuit nos tunc denſiſſima nubes,
Quæ texit ſpatium hoc ponti, noſtraſq. biremes.
Hic ego me cælo vertens ſum talia fatus.
Eripe me his, PATER ALME, *malis, et per mare vectũ*
Reſpice in inſidas ſyrtes, da tendere curſus
Poſſe ratem ad portum, tantamq. euadere peſtem.
*Adſis o V*IRGO ALMA *precor ſanctiſſima, namq.*
In ſua vota vocat te nauita, cum mare fundo
Aeſtuat, & rapidi voluunt freta feruida venti.
Inq. fugam infeſto conuerſus miles ab hoſte
Te ſemper vocat auxilio: ſiluiſq. viator
Luciferi inſidijs hominum deprenſus in ortu
Alta ſuos tendens ad cæli ſidera vultus,
Latronum duce te ſperat ſe euadere fraudes,
Vnigenamq. tuum, mihi qui Dominuſque, Deuſq.
Et fuit, & mihi ſemper erit, ne deſerat, ora.
Nec mora ſpirarunt vulturni flamina, & æquor
Per placidum puppis fertur, roſtroq. profundum
Tranquillum ruit huc illuc, verſuſq. cadentem,
Qua longe montes aperit, ſiluamq. comantem,
Impello Solem puppes, & verrimus vndas.
Tunc noſter ſeſe vertex ſubducere cœpit,
Aſtrorumq. alios hunc contra aſpeximus ignes,
Atq. aliam cœli faciem, quam noram ego primum
Eſſe plagam auſtrinæ partis: nam ſidera noſtris
Elucent mage, temperies mitiſſima paſſim eſt.

Ipſa

Ipſa ratis vaſtiq; dorſum maris aſcendebat.
Haud ſecus, ac celſum montem: ſed non tamen vlla
Ardua terrarum prope, vel longinqua videbam.
Tunc nos ignariq. viæ, trepidiq. calore,
Protinus excutimur longinqua per æquora curſu.
Atq. iterum ſeſe noſtris oſtendere cœpit
Luminibus cælo vertex ſublimis ab alto.
Tertia lux tandem nebulis erupit, & alto
Fulſit, & e noſtris æſtuſque, calorq. receſſit
Oſſibus, & membris venit vigor: inde per æquor
Immenſum tentamus iter, quo marmore vaſto
Nulla videbatur circum ſe attollere tellus.
Conſcendit malum Mendez vt cernere poſſet,
Eminus Oceani tractus, tunc lumina vertens
Ad nos exclamat, longe ſe cernere terram:
Quæ montes ternos monſtrat, ſiluamq. comantem.
Quo læto clamore, dolor procul abfuit omnis,
Et ſolitæ vires animo rediere, abijtq.
Pallidus ore color, noſq. anxia cura reliquit.
Sed non hoc potui propter vada proxima littus
Tangere: tunc illic ſiluas, & prata ſub vmbris
Arboreis, & littoreo beneolentia tractu
Gramina, & balantes conſpexi floribus hortos.
Proſequimur noſtros curſus: tandemq. ſub ortu
Auroræ, & Solis radiantia lumina contra
Ingentem portum intramus, quum lucidus inter
Signa Leo late attollit humeroſque, iubaſq.
Fulgentes, & triticeas terit area meſſes,

Agricolamq. labor durus ſub Sole fatigat.
Portus erat prope fontis aquam, quæ tramite lapſo
Gramineo mites vndas, littuſq. petebat.
Huc nobis viſum eſt defeſſas condere puppes,
Compageſq. ſimul quaſſas coniungere, & arma
Inſtaurare ratis, curare & corpora feſſa.
Indigenæ nulli hanc terram, littuſq. colebant.
Hisq. locis, noui veſtigia multa ferarum:
Vicinum littus tacitis accedere remis
Aſpexi cymbam, quæ per vada ſalſa vehebat
Proceros membris iuuenes, quibus arma ſagittæ,
Scutaque, & arcus erant, ſemiuſtaq. cuſpide tela.
Longa his cæſaries, & non intorta fluebat
Per latos effuſa humeros, nigrantiaq. ora.
Inguina goſsipio cuncti, miſtoq. colore
Velabant, vittiſq. femur, at cætera nudi.
Ipſe hos & ſignis, & læta voce vocabam:
Queis non viſa prius oſtendi munera longe,
Et ſpecula hinc calybe e nitido, pateraſq. figuris
Diuerſis auro pictas, varioq. colore.
Æra foraminibus pertuſa, & concaua dulces
Tinnitus longe edebant. ſtrepituſq. canoros.
Tincta colore rubro ramoſa coralia panſis
Portabant nautæ manibus. ſed poſt vbi vidi
Neſcia muneribus noſtris manſueſcere corda,
Detorſi hos contra lecto iam milite proram.
Illi autem validis conatibus impellebant
Per pelagus retro lembum: nec dona putabant

Noſtra

Noſtra carere dolis: qui non caua vela, rateſq.
Ceſſabant ſpectare oculis, atq. arma, tubaſque,
Atq. intertextas argento, & murice lanas,
Et longe rauca ſtridentia tympana voce.
Tunc ego conſpiciens oblato munere me nil
Proficere, hic iuſsi iuuenes inflare cicutas,
Atq. ebur, & cantus prora exercere viciſsim;
Ducere & aſſuetas ſublimi in puppe choreas:
Illorum vt ſonitus animis dulcedine motis,
Ne fugerent: Cymbam ſiſtunt, remiſq. relictis
Arma manu intrepidi rapiunt, cantuq. vocari
Inſolito ſeſe in certamina dura putabant,
Ignari ſonitus litui, vocumq. canentum.
Noſtrorum pars tela manu, neruoq. ſagittas
Aptabat, necnon pugnæ ſe quiſq. parabat.
Hi tandem pacati animos ad littora tendunt,
Deſcenduntq. ſimul, ſequitur quos cætera pubes:
Atq. inter ſeſe ſignis, nutuq. loquuntur:
Illi ſed poſtquam rectorem accerſere puppis
Me dextra videre, ruunt ad littora, & alnum
Conſcendunt veriti inſidias: volat illa per vndas,
Quos non inſequimur: ſed recto tramite vaſti
Proſequimur pelagi tractum, quo non procul ingens
Curſus aquæ liquido veniebat ab æquore, qua Sol
Surgit, & occiduas tendit ſe vertere ad oras.
Inuia erat nautis, & non tractabilis vnda,
Quam tenui; & fateor toties me mille procellis
Iactatum, atq. in vota Deum me ſæpe vocaſſe,

Qua late feruet Scyllæ tumida vnda ſequacis,
Non me vexauit tantum tamen vllus in vndis
Terror, & indomitum medijs in ſyrtibus æquor.
Vlteriuſq. ruens in aperta pericula, tandem
Inuenio immenſas hoc ipſo in littore fauces:
Ad quas ille ingens fluxus tendebat aquarum,
Et ſe condebat ſinuoſo hoc gurgite ponti.
His ego naufragis decurſibus ora Draconis
Impoſui nomen. iuxta hæc iacet inſula vaſto
Cincta mari, non illa vllis habitata colonis,
Huic Margaritæ mihi nomen ponere viſum eſt.
Non nullos curſum tenui per marmora ſoles
Dulcis aquæ, quantoq. magis, PERENOTTE *cadentem*
Carbaſa vertebam ad Solem, tanto magis amnis
Gratus erat: tantus ſeſe erumpebat aquarum
Impetus in pelagi fluctus e faucibus alti
Fluminis occurrens ſalſis reſonantibus vndis,
Atq. inter ſeſe veluti certamen inibant.
Altus hic ad læuam præcelſo vertice ſe mons
Tollebat cælo, quem ſimius ora colebat
Horrida habens, nigroſq. oculos, caudamq. reflexam.
Nudum littus erat, nulliq. habitabilis ora.
Deſcendunt pauci in terram, qui ſat bene cultos
Paßim agros cernunt vacuos cultore, domuſq.
Exiguas, qui forte habitabant montibus altis.
At latere e montis læuo videre patentem
Planitiem, quam nos petimus: venere ſed ipſi
Indigenæ, externas viſuri ad littora gentes.

Tellurem

Tellurem hanc Pariam ſignis, & voce vocari
Nouimus, & plenam populis, atq. vbere campi.
Moribus hæc facilis gens eſt, membriſq. decora.
Quattuor indigenas mecum per cærula vexi,
Ut loca vel ſignis circum, nutuq. notarent.
His mihi non viſum eſt Pariæ conſidere regnis.
Sed dum littoreos me velle capeſſere tractus
Abnuerem, procul ecce ruit gens nuda carinas
Viſendi ſtudio ad littus, claßiq. propinquant
Certatim innumeræ ſcindentes marmora cymbæ.
Puro colla auro ornati, gemmiſq. lacertoſq.
Armillis: petij ſignis quo littore baccas,
Totq. auri maſſas legerent. tunc barbara pubes
Per nutus reſponſa dabat, gemmaſq. repertas,
Atq. aurum fulua inuentum monſtrabat arena.
Armatos ego tunc vicina ad littora miſi;
Qui pelago, & ſiluis loca proxima cuncta notarent.
Horum ductor erat miles: qui vidit in orbem
Conſtructas ædes, nigroq. ſedilia ligno:
Aſt operoſa tamen portant ad littora fructus
Ignotos penitus noſtris, varioq. colore:
Alba ferunt, necnon & vina rubentia ſecum:
Non vuis expreſſa, tamen gratißima vina,
Fructibus innumeris facta, & pluuialibus vndis.
Sunt albi indigenæ, mites. placidique; nec vllum
Ipſorum hoſpitio nec littore cominus arcent:
Inguina goßipio velant, ac cætera nudi;
Qui vero mißi fuerant exquirere montes,

Vicinoſq. ſinus, redierunt ad caua læti
Littora, baccarumq. ſimul candentia ſerta
Portarunt, viniq. cados, fructuſque recentes.
His trahere haud ſiuere diu me tempus in oris
Vndis corruptæ fruges: ſed linquere viſum eſt
Has terras, iterum inuiſuro vere ſequenti.
Has Manacapanam indigenæ, ditemq. Cubanam,
Curianamq. vocant felices vbere campos.
Et vetuere aurarum animæ, pelaguſq. vadoſum,
Præcipiteſq. maris curſus, nam turbine magno
Ipſa mouebatur huc illuc regia puppis
Syrtibus his tandem & breuibus, dubijsq. periclis
Emerſi claſſe incolumi, vada præteruectus
Saxea: dehinc tenui iam laſſo remige tractus
Ingentis Pariæ, credens hanc eſſe marinis
Fluctibus incinctam & metuens, dum vela per oras
Occaſus tendo credens me poſſe tenere
Littora Quiqueiæ: claßis deuenit in altum,
Et rapidum flumen, cui cedat turbidus Iſter,
Et Nilus, quamuis magno comitatus aquarum
Agmine ſeptenis campos maris intret apertos
Fluminibus. paulo ulterius mox mœſtus ad ipſum
Occaſum Solis verrebam cærula claſſe;
Queis paßim (nã vera loquor) viret herba profundo
Remigijs inuiſa: rates fluitantia ponto
Semina tardabant virides imitantia baccas
Lentiſci, Lætæq. maris ſub fluctibus herbæ.
Sed cum me in vaſtoq. ſinu, ignotiſq. viderem

Herbis

Herbis implicitum, verto mea vela retrorſum
Ad Boream: fluctuſq. ſeco Quiqueia verſus
Littora, quæ tandem iam nota per æquora vecti
Prendimus, optataſq. diu deuenimus oras:
Cum grauis Autumnus fructus oſtenderet altis
Arboribus, ſummiſq. in collibus vua ruberet.
Pauca ſuper celebri dicam, PERENOTTE, *Quiqueia:*
Has inter fama quæ non eſt vltima terras.
Caſtaneæ ſimilis folio eſt hæc inſula vaſto
Cincta mari: circum innumerum quam mille coronant
Portuſque, & liquidi fontes, & ſtagna, lacuſque.
Hæc gens natura eſt facilis: nam poplite flexo
Ipſe ſalutabam quoties de more Parentem
Vnigenæ Chriſti, genua inflectebat, & altam
Ad cæli ſua tunc vertebat lumina ſedem:
Hæc minor Heſperia paulo eſt: quã quattuor inter
Flumina lata fluunt, quæ delabuntur ab altis
Montibus in medio poſitis, quibus inſula ſurgit.
Iunna petit nitidi reſonans ingentia Solis
Lumina, & Eoum littus, Iacheq. ſecundus
Voluit in Oceanum curſus, qua perfurit Auſter.
Tertius incuruo decurrit Naiba cornu
Horrificum verſus Boream, gelidoſq. triones.
Quartus Atibunicus tendit, qua lucida Solis
Lampas ad Oceanum vergit, rutiloq. recedens
Lumine ſideribus terram, noctemq. relinquit,
Quattuor hæc nunquam robuſtus flumina foſſor
Aggeribus (fama eſt) cingit, vel ceſpite vallat:

Iamiroæ flumen qua tangit littora fons eſt,
Qui ſubter mare ſe condit & rurſus ad auras
Occulto rediens ſaxoſo erumpit hiatu.
Indicio eſt immiſſus aquis ex ſubere cortex
Aridus, aut folia Autumni labentia ramis,
Quæ collapſa fluunt vna cum fonte ſub antris
Oceani, latebriſq. cauis, & vecta ſuperne
Illo eodem oſtentat vaſto ſe rupis hiatu.
Hæc tellus eſt cincta mari, denſiſq. cauernis.
Piſcator colit hos ſcopulos, atque æquora tantum,
Lintribus exiguis, quæ ſunt ſat proxima: nam ſex
Milia Quiqueiæ diſtant à littore magnæ.
Effodiunt hac electri regione metallum;
Quod graue, quod ſolidū atq. ſonās, fuluoq. colore eſt.
Succinaq. his etiam naſcuntur montibus, ipſiſq.
E ſpecubus ſtillat flauus color, egregiuſque,
Acceptuſq. ideo, & gratus pictoribus: illis
Naſcitur atq. frutex ſiluis, qui grana coloris
Producit rubri tingendis veſtibus apta.
Scriptores fruticem hunc coccum dixere Pelaſgi.
Dulcis aquæ, ſalſæq. lacus ſunt montibus illis:
Planitieq. alij in lata, quos verberat amplis
Retibus, & funda: piſces, prædamq. reducit
Ad ripam piſcator. ego hunc fallacibus hamis
Edocui errantes per ſtagna liquentia piſces
Fallere, & intextis illos includere naſsis:
Conficere atq. hamos docui, & detexere naſſam:
Nam capere hac noſtra non norat arundine prædam.

Hic

Hic naſſæ non vſus erat, non tortilis hami.

Vere nouo viret herba comis graueolentibus, & cum
Ingruit æſtatis feruor, nec tempore deſit
Autumni, aut cum ſæuit hyems, cui Bagua nomen,
Exiguum nec dant illis ſua flumina lucrum
Stagna, lacusq́; legit piſcator callidus herbam hanc
Atq́; minutatim tundit, ſpargitq́; per undas,
Queis miſta attonitos piſces facit, hoſq́; vagantes,
Atq́; ſupinatos in aqua, non retibus illi,
Sed manibus viuos captant, mos hic quoq́; noſtris
In fluuijs, ſeruatur adhuc cum fœnore multo.

Ocia amant, nemorumq́; leues cum cantibus vmbras,
Luſuſq́; et choreas nitidi prope fontis ad undas.
Non opus eſt illis bis tinctas murice lanas
Induere, atq́; vias auro, quas fœmina Coa
Diſpoſuit. viuunt nudi, & molliſsima ſemper
Illic temperies ridet, nemora ardua longe
Frondent, & mites pendent ex arbore fœtus.

Hic genus aucupij (viſu mirabile) dicam
Quo lacubus captant volucres, vndaq. paluſtri.
Namq. lacus circum volitat immenſa volucrum
Copia: diuerſis magnam quæ piſcibus explent
Ingluuiem, atq. herba viridi, quæ plurima fundo eſt.
Hic mergi ſtagna ipſa colunt, coruiq. vagantes,
Humidaq. herboſis detondent prata ſub vndis.
Hic olor albus, anas, variæ fulicæ, hic caput anſer
Oſtentans rutilum ſtagnis, cui corpore toto
Candor ineſt, niueo montana liguſtra colore.

Intactaſq. niues ſuperans, floremq. Hiacynthi.
Naſcitur intra hortos, ſepemq. cucurbita ventre
Immenſo: cui parua parens eſt arbor Hibura:
Protinus hanc aſſuetus aquis ſaxo cauat auceps,
Et ſiccat ſub Sole: lacuſq. & ſtagna per alta,
Perq. vndas late ſpargit: huc fluctuat, atq. huc
Illa lacu, qua conſidit genus omne volantum
Stagna colens, liquidoſq. lacus, craſſaſq. paludes.
Accedit mox ad ripam, & nigrantia colla,
Et caput, & latos humeros includit inani
Cortice: dehinc terebrat, qua ſpirat anhelitus, & qua
Cernere paſcentes poßit per ſtagna volucres.
Artibus his fretus ſummo tenus ore liquores
Ingreditur, volucrumq. petit denſum agmen, & vna
Per. ſtagna incedit tacitus, centumq. vagatur
Alitibus permiſtus, aueſq. intercipit arte
Incautas, captatq. dolis, nam dum caput vndis
Demittit volucris, rimatur & humida roſtro
Stagna, cibos paßim non alto in gurgite quærens,
Dextraque, læuaq. caput merſum implicat auceps,
Frangit & actutum guttur, prædamq. reponit
Extinctam læuo lateri, qua mantica pendet:
Perq. pedes etiam dextra furtim capit auceps,
Dum lætæ ſtrepitant in aquis, & roribus alas
Perfundunt, aliſq. vocant bipatentibus imbrem,
Quo plauſu percuſſa ſonat mota vnda, ſequentes
Nec ſociæ terrentur aues, fugiunt ve, ſed illam
Sponte putant demerſam vndis, ſolamq. vagari

Per-

Per laticem & ſolitas lymphis ſtagnantibus eſcas
Quærere, vel ſubter nando percurrere ripas.
Plurima nam fluitans per ſtagna cucurbita tutas
Reddit ab inſidijs anates; aliasq. volucres.
Sæpe ſedet capiti volucris, quæ non timet vllas
Tunc fraudes, lacubuſq. volat, reuolatque, iterumq.
Aucupis inſidit capiti: dumq. ille ſub vndis
Spectat aues, canit illa, ſonoſq. e gutture rauco
Effundit, petit aut latices plaudentibus alis,
Corneaq. ora lacu volitans facto agmine mergit,
Aucupis & dextra patrijs occumbit in vndis.
Atq. alius tereti calamo confiſus, & arcu
Alituum genus omne ferit per ſtagna ſagittis:
Et ſi forte cadit medijs moritura ſub vndis
Ardea, ſtagna ſecat celerans, prædamq. reportat.
Hunc auceps morem ſemper non ſeruat eundem,
Cum volucres capit, interdum nam fronde virenti,
Qua per ſtagna canunt volucres collumque, caputq.
Implicat, ingrediturq. ſilens tenus ore lacunam,
Non longe a ripa liquidis ſtans rectus in undis,
Qua læta ſtrepitant volucres, luduntve, cibumve,
Rimantur, pelagiq. parant trans æquore curſum,
Ut noſtræ faciunt volucres, cum littora linquunt,
Turmatimq. petunt tepidos facto agmine ſoles.
Vt vero truncum arboreum, ramoſq. virentes.
Et folijs bacciſq. graues videre volucres
In medijs ſtantes vndis, necis inſcia turba
Aduolitant, ramiſq. ſedent fallacibus, illicq.

Exercent ſolitos cantus, alacreſq. vagantur,
Et tanquam tuta reuolant ad frondea tecta,
Et pedicas, fraudeſq. petunt, pariterq. morantur,
Frondibus ignara falſis ſe fidere ramis.
Callidus aſt auceps ſenſim roſtrum ve, pedem ve
Arripit incautis auibus; captiſq. repente
Claudit iter vocis laua, dextraq. premendo,
Terreat vt nec aues ſtrepitu, neu ſanguine lympham
Inficiat; lateri annectit, qua mantica pendet.
Hic praceps it ſalſus aquas de montibus altis
Bahua, qui liquidos diuerſo a fonte liquores
Colligit, & terram Maguanam interluit vndis.
Non alit hic vllos, vt catera flumina, piſces,
Undanti nec prata ſuo rigat, aut ſata curſu,
Auriferas ſalſum hoc non torquet flumen arenas.
Accipit hunc terra alma ſinu, conditq. latebris,
Nec ponti contingit aquas, nec cornua mergit
Oceano, aut illum gremio maris accipit vnda.
Planities hic magna iacet, campiq. patentes:
Quos circum montes excelſo vertice cingunt.
Comoda frumentis hac ſunt, & vitibus arua,
Et pecori haud ingrata ſeges: nam gramina miris
In vacuum ſe lata modis de ceſpite tollunt,
Qua non ladit hyems ſpirantibus aſpra Cauris.
Non nix alta tegit, bruma aut glacialis adurit.
Non procul innumeri ſunt hic per paſcua fontes:
Quorum ſunt latices alto ſub gurgite ſalſi:
Fontis at in medio triſtis ſe effundit amaror:

Dulcis aquæ ſapor eſt, gratuſq. bibentibus humor.
Sunt populi agreſtes Zauanæ, qui loca celſis
Montibus alta colunt. & ſeſe nocte cauernis
Occultant, ſaxiq. ineunt ſub fornice ſomnos.
Rura, domoſq. nihil curant, aut atria, ſed quas
Vallibus in patrijs rupes natura cauauit:
Et fructus, quos ſponte tulit ſilua ardua, carpunt,
Et liquidos ſemper fontes, aut flumina potant:
Aruaq. non curant, alias nec quærere ſedes.
Hæc gens finitimos ſpernit, carpitq. quietem
Aut ſiluis, aut valle caua, vel montis in antro.
Poſtquam Veſper adeſt, noctiſq. ſuperuenit vmbra,
Illic errat amor: Sed non noua cura quietem
Sollicitat, non bella mouet, non cogit amantes
Ad letum informe, aut ferro per pectus adacto
Oppetere: aut cum porta tonat reſonantis Olympi
Turbatos penetrare ſinus veniente procella.
Hic amor eſt ſemper ſimplex, & ſemper inermis
Gaudia nec miſcet curis, hic nullus amanti
Inuidet, aut aliquam ſimulans ſpe ludit inani.
Humano hos cuncti dicunt ſermone carere.
Veloces mage ſunt alijs, qui lata Quiqueiæ
Regna colunt: campoq. canis Spartanus aperto,
Aut ſilua in longa curſu non vinceret illos.
Et ſi forte aliquis montano in vertice cernit
Hanc gentem, tunc terga fugæ palantia nudat:
Et nulli niſi nota feris petit antra per vmbras.

Tempore

Tempore non vllo gens hæc manſueſcit, & omnes
Conſpectum fugiunt hominum, & commercia rerum.
Sal quoq. lucidior vitro eſt Diagonis in altis
Montibus hunc ſcindunt cuneis, nec copia parua eſt.
Hic ſunt æquales paruo diſcrimine ſoles,
Siue hyemem, ſiue æſtatem Sol ducit ab alto
Aethere: & hæc cauſa eſt, cur nunquam prata recentes
Amittunt flores, aut arbos frondis honores.
Planities magna hic late eſt, quam latifluus fons
Atq. alij humectant, qui nunquam frigore torpent,
Aut acri ſub Sole calent, nec paſcua flores
Aut folia amittunt: aret nec caltha ſub ortu
Icarij canis: aut ſiluæ ſpoliantur honore.
Vere nouo folia ipſa cadunt, non frigore primo
Autumni, & ſubito redeunt, vetereſq. videbis
Corticibus ramos, ſolitaq. vireſcere fronde,
Nanq. comam ponit pratum, & ſe veſtit eodem
Vere, nouoſq. parit proprio de germine flores.
Nec crepitans grando teneras quatit horrida frondes
Siluarum, gelidus ve cadens e nubibus imber
Aerijs. herbas vrunt nec frigora brumæ.
Eſt tractu longo vallis, quam Guarioneſius
Imperio regit: hic tellus eſt optima iactis
Seminibus, frugumq. ferax, & fertilis herbæ.
Terrarumq. frequens humor non noxius aruis,
Noxia & his terris non ſunt animalia morſu.
Et ſiluis non errat aper, non vallibus vrſus,
In ſegetes agit ante diem ſecurus arator,

Nec timet ora lupi: crudus veſtigia pero
Nulla tegit, qui mortifero defendat ab ictu
Aſpidis agricolam ſpinoſo in vepre latentis.
Non ſiluis, ſtagnis ve nocens mala gramina ſerpens
Paſcitur, aut volitans armenta exterret Aſylus,
Dum ſomnos vmbris captant dum paſcua carpunt.
Letalis tamen eſt illis in partibus arbor:
Cuius ſi frondes ſeu vir, ſeu fœmina tangat,
Immittunt ſolo tactu letale venenum
Oßibus, & papulæ apparent, ceu verbera, toto
Corpore, mox ſeſe torquens (miſerabile) vitam
Efflat, & ore petit terram, velut arbor ab alto
Tacta polo: ſed ſalſa poteſt per membra dolorem
Infuſum, viruſq. ſimul, peſtemq. leuare
Vnda maris, ponti ſi membra immerſerit vndis.
Quin etiam illa hominem ſolo necat arbor odore,
Naribus hunc ſi quis captet: non ſtipitis huius
Accenſo quiſquam tecti penetralia trunco
Me moneat ſuffire: manu vel tangere frondes.
Tempore ſi certo non has accederet oras
Aſpera Cannibalum gens bello, aſſuetaq. rapto,
Et verubus torrere viros, & ponere menſis:
Lætior haud vlla hac, non hac felicior vlla
Ora foret, populent licet & loca proxima tantum
Littoribus: tamen aduentus timet inſula cuncta
Cannibalum, & ſeſe ſpecubus ve, aut vallibus abdit.
Nulla adeo eſt regio, quæ non ſit caſibus vllis
Subdita; ſit quamuis gemmis ditiſsima, & auro.

Quam ſimplex genus hoc hominũ fuit accipe: nanq.
Quiqueiæ reges, vnum vetuere per annum
Semina maicij campis iactare colonos,
Ob cauſam hanc ſolum, quia nos ſua regna putabant
Eſſe relicturos: quo tempore millia multa
Jllorum periere fame per regna Quiqueiæ.
Cum rudis hæc bello gens ſit, tamen aſperat haſtas
Oſsibus atq. apicem teli, cum tendit in hoſtem,
Et ſi forte ineunt belli certamina, ſemper
Fronte ligant geminos cemes, creduntq. iuuari
Auxilio illorum, dubiaq. euadere pugna.
Quid referam, vt latæ vicino in littore gentes
Perpetuum certis agitent ſub moribus æuum?
Illic non populi faſces tabularia ſeruant:
Illorum non cura animos accendit habendi:
Non aurum effoſſa quiſquam tellure recondit:
Non captant regem inſidijs, bellove laceſſunt:
Littoreis habitant conſtructa mapalia ſiluis,
Quæ pinu, palmaq. tegunt, tutiq. vagantur
Prata per, agreſteſq. domos, non extera verrunt
Æquora, non merces aliena ad littora portant:
Non aurum, non diuitias, non vrbis honores,
Non latos cupiunt fundos, non regia tecta,
Non animum informant ſtudijs, fractoſq. tubarum
Haud trepidi audiuere ſonos: pax aurea ſeruat
Jmmunes belli gentes: non craſtina curant
Tempora: nec ſeruant ſurgentia cornua Lunæ.
Morborum ſubito ſuccis ſua corpora curant,

Iam correpta graui morbo, redduntq. ſaluti.
Noxia & his terris non ſunt animalia morſu.
Omnia ſunt illis communia gentibus; vt Sol,
Et Luna eſt: nec plura petunt, quam cogat egeſtas,
Caſtraq. nec cingunt muris, nec ſepibus hortos,
Nec quiſquam nouit ſua prædia: multa ſuperſunt
Iugera, queis campis committere ſemina poſſent.
Non vendunt, nec emunt, rerum nec pondera norũt,
Metiri nec res vllas: non diuidit agros
Terminus, aut demens diſcordia fratribus vnquam,
Aut conſanguineis inceſsit: nullaq. tangit
Hos cura indigenas, animus nec fluctuat ira,
Regnandi niſi cauſa: ferunt nanq. oppida, & vrbes
Arma inter ſeſe, cum rex ſine prole receſsit,
Nec cæli carpit vitales amplius auras,
Vt ſolij poſsint vacui ditione potiri.
Rex habet vxores triginta; de quibus vna,
Quæ quondam ante alias fuerat chariſsima regi,
Poſt obitum illius tumulo ſe condit eodem,
Sponte tamen: quem goſsipio, vittisq. iacentem
Inuoluunt, cum ſupremum comitantur honorem;
Et capitis regale decus, vittamq. trilicem,
Quæ pendet ceruice, humeroſq. & pectora velat,
Ornatusq. ferunt ſolitos, conduntq. ſepulchro.
Illiusq. canunt laudes, atq. inclyta facta.
Haud ſecus excubitor, nobis qui nunciat almum
Aduentare diem, volucres ducitque, regitq.
Commiſſas ſibi, ſic illa cum coniuge, ſomnos

Nocte

Nocte ſimul capiunt, atq. illum luce ſequuntur.
Non etiam inter ſe oderunt, præcordia liuor
Non tentat, quanquam vna magis ſit grata marito.
Hæ nudæ incedunt omnes: ſolum inguina velant:
Sed mulier non paſſa virum partuſq. labores
Non experta graues, nullo inguina velat amictu,
Collecto in nodum nec crine incedit, at ipſam
Ceruicem, inq. humeros fundit, quem vitta reuincit
Alba ſupercilium ſupra, preſſatq. corona.
Res rara eſt illis in partibus optima nautis
Qui liquidum per iter pelagi vaſta æquora luſtrant,
Seu cum ſæuit hyems, ſeu cum calor ingruit aruis.
Eſt panis non ingratus, candore liguſtra
Vincit, & exactum longe incorruptus in annum
Durat, nec cariem ſentit, nec mucidus vnquam
Redditur, at lymphæ tactu mora nulla putreſcit,
Viderunt hunc nec nautæ, nec ſecula priſca.
Eſt etiam Cubæ, at Quiqueiæ plurimus oris
Corporea haud magnus forma mirabilis ales,
Aera quæ ſcindit nocturnum, quattuor alis
Membrana ſolida concretis, queis vice pennarum
Vtitur, illa volat quoties: cui lumina fulgent,
Haud aliter quam nocte faces: geminoſq. ſub alis
Inſtar habet ſtellarum ignes: quotieſq. per vmbras
Tendit iter, duplicem ingeminat (mirabile) lucem,
Reſq. nouo per noctem atram fulgore relucent.
Indigenæ cuncti, morte aduentante, ſororis
Inſtituunt natos fundi, rerumq. ſuarum

Heredes

Hæredes, quia non credunt ex coniuge natos
Eſſe ſuos: ideo iunctos ſibi ſanguine linquunt
Totius tecti dominos, ruriſq. paterni
Germanæ ſemper natos, vterumq. ſequuntur:
Sed ſi non ſuperant: fratres, & pignora fratrum
Hæredes faciunt: rex autem, cum venit hora
Extrema, & mortē propior iam deniq. amicos
Conuocat, & proceres, & quos Quiqueia mores
Iampridem tenuit, etiam hos in morte ſuprema
Seruat, & hæredem inſtituit, qui non piger armis
Sit ſumptis, vel conſilio, & depellere poßit
Finitimas, cum perturbant ſua littora gentes,
Nanq. ſibi externam nec rex, nec ciuis adoptat
Progeniem, veluti noſtris conſueſcimus oris,
Luxanus paucis ſocijs comitatus, in altis
Inuenit ſiluis primo ſub vere racemos
Labruſcæ rutilos, mites, gratoq. ſapore,
Quas auri diues producit terra Cibaui.
Ocia amat gens hæc: ideo non ſtringere curat
Vere nouo ramos huius tam fertilis vuæ,
Aſt illam alitibus prædamque, feriſq. relinquit.
E nemorum ramis, folijs, & vertice pendet
Goßipium: ſua nec velare hi corpora curant,
Præſertim ſpirat cum bruma in montibus, illic
Nanq. in planitie campi ver floret aprica.
Hic crebræq. cadunt pluuiæ: ſed non fluit amnis
Per ſata culta ſuo, vel prata per herbida curſu.
Vt ſolet Eridanus, toto cum turbidus alueo
Accipit

Accipit innumeros amnes, quos vnda ſolutis
E niuibus tumefacta altis de montibus auxit:
Hi mare iuxta habitant, piſcoſa aut flumina iuxta,
Piſcandiq́; artem exercent ſaturare ferinis,
Non cupiunt vnquam ſeſe, ſed piſcibus aluum
Diſtendunt, artem ſuprema ætate reponunt
Piſcandi, nec amant ſiluas, nec concaua ſaxa
Retia goßipio non texunt ordine noſtro.
Incola Quiqueiæ nunquam ſua littora linquit.
Denteq́; tergemino nullum tenet anchora lintrem.
Dißimilis tamen eſt illorum palmula noſtris.
Illa habet at remos tantum lembosq́; volucres,
Quos ſtringunt, ſolidoq́; cauant de robore pinus:
Vela haud lembus habet, celſi aut carcheſia mali:
Octoginta intus nautas vehit arbor, & undas
Littoreas, liquidoſq́; lacus, ſtagna humida tranat.
Non terræ fluit e venis, vel montis ab antro
Ferrum informe, cauant patrio ſed cymbia ſaxo,
Telluremq́; ſimul, ſolidaq́; ex arbore lintres.
Hic Iucca eſt Napi ſpecies, quam foſſor ab alta
Sublatam tellure cauat, ſuccumq́; nocentem
Subducit preſſans manibus, mox frangit, & vndis
Corruptam miſcet calidis, miſtamq. reuoluit
Sæpius, inq. orbem durat, ſubterq́; calentem
Occultat cinerem, coctamq́; reponit in vſus
Præſentis victus. ſed ſi (mirabile) ſucco
Veſcatur Iuccæ quiſquam, letale venenum eſt:
Hauſtus enim labefacta petit præcordia ſuccus,

Membraq. nigreſcunt infuſo læſa veneno.
Oſtia tranſuerſum cannas poſuere, putantes
Se tutos fore ab ingreſſu, belliq. tumultu
Securos, tanta eſt illis inſcitia rerum.
Naſcitur his campis, hortiſq. cucurbita ventre
Non paruo, ſimiliſq. vlmo, quam gignit Hibura
Arbor pro fructu, ſolum hunc vtuntur in vſum
Indigenæ, vt poßint haurire e fontibus vndas:
Succum habet hæc intus, qui felle eſt acrior omni:
Quare ea gens triſti illius ſeſe abſtinet vſu,
Duritiem teſtudineam quæ cortice vincit,
Quæ fluuij non ima petit, nec mergitur vnquam:
Sed leuitate ſua liquidis hæc innatat vndis.
Et mos eſt illis barbam tondere, caputq.
Fœmina goßipio tenui, vittaque coercet
Cæſariem in nodi faciem, nec flamina curat,
Scribere non norunt, ſed belli ingentia facta,
Et ſolitos mores populi, diuiſaque regna,
Natisque & conſanguineis ſtirpique futuræ,
Atque Iuuentuti tradunt miro ordine rerum
Res geſtas, Cemesq. ſuos ab origine pandunt.
Vana ſuperſtitio terras oppreſſerat olim
Quiqueiæ, & quæ vicino circundata ponto,
Donec lucem illis immiſit cælicolum Rex,
Qua tandem agnouere Deum rerumque Parentem.
Quin etiam indigenæ cuncti ſub tempore certo
Palmarum carpunt fructus, & roſcida poma,
Teutonicoq. coquunt ritu, teſtiſque reponunt

Fictilibus

Fictilibus : dulcis liquor eſt, gratuſq. palato.
Sunt pingues magis, & procero corpore tauri,
Et ſimul omne pecus, quod tranſportauimus illuc,
Quam tauri, & pecudes, quæ noſtris ſaltibus errant.
Quam noſtris illic etiam felicius aruis
Herbæque, liniq. ſeges, veſcumq. legumen
Proueniunt, & maiores fert campus ariſtas,
Campus aquis ſemper riguis, cum deficit humor,
Atq. æſtu Solis magno terra ipſa dehiſcit.
Huc vites olim attulimus, quæ (credite) nunc ſunt
Coniugibus ſimiles vlmis, & pampinus vmbra
Exigua tabulata tegit, ramoſq. ſuperſtat:
Queis palmes Methimnæus, queis Betica cedat
Vitis, & increſcit quæ collibus vua Falernis.
Terra ferax adeo filicum eſt, vt culmus in aruis
Illic proueniens ſit maior arundine noſtra.
Inclyta tale ſolum tercentum exercet aratris
Et præclara viris, & ſanguine Brixia, tales
Vomere ſcindit agros felix Inſubria frugum,
Et frugum pariter felix Sicania tellus.
Maicium ſpeciem frumenti ruſticus aruis
Seminat, & noſtro ſpica, culmoq. virenti
Maius arundineis folijs: verum ingruit æſtas
Torrida cum paßim grauidis flaueſcit ariſtis,
Tunc ſeſe arenti paulatim nudat amictu,
Atq. ſuas oſtentat opes, & nuntiat ipſis
Agricolis veniſſe diem, finemq. laborum.
Noctis aues nec habent ſiluis, domibuſq. rapaces

Quæ laniant roſtro volucres: ſed nocte ſoporem
Securæ capiunt, prima vel luce diei,
Aurea cum terris Aurora niteſcere cœpit,
Et lætæ interſe ſiluis ſtrepitantq; canuntq;
Nec metuunt, certo viſcatas ordine virgas
Arboribus poſitas; nec noctua decipit illas.
Fabula vulgata eſt cunctis, et credita terris
Quiqueia, primum geminas habitaſſe cauernas
Ingentes, mortale genus, hominesq; vetabat
Exire è ſpeculis geminis indignatus Sol,
Aſt Machoel antri cuſtos, cum noſcere vellet,
Atq; videre ſitus telluris, et æquora, ſi qua
Stent circum ſpectat, dum flumina concita, et æquor,
Et cæli, noctiſq; decus miratur, et alta
Tot nemora, et valles curuas, atq; herbida prata,
Confuſus mentis ſenſus, errabat, et vna
Oblitus calles, necnon diuortia ſiluæ,
Vidit vbi errantem lucis, Sol percitus ira
In ſaxum Machoel ſubito conuertit, et omnes
Certatim indigenæ montem hunc de more quotannis
Inuiſunt; alij ex antris exire volentes
Vt nuper Machoel fecit, ſenſere repente,
Se verti in pictas volucres aliiq; virentes
In prunos, alij deformi corpore turpes
In ranas ſunt conuerſi, quæ nocte querelas
Ingeminant, et luce ſilent; donec properans Sol
Tendat ad occaſum, tunc limo vluaq; paluſtri
Attollunt caput, et lætanti gutture raucas

Diffudunt

Diffudunt voces, ſecuræ ſolis ab ortu.
Quiqueiæ poſtquam dominari cœpimus oris,
Legitimo mulier quanquam eſſet iuncta marito,
Aſſueto tamen hi non concubitu indulgebant
Amplius, atq. illic virgo iam nubilis vllos
Non curabat item ſolitò partu edere natos,
Ne graue ſeruitium ferrent, et ſi qua latenter
Miſta viro fuerat, ſubito ſua pignora in auras
Aethereas ventura herbis, ſuccoq. necabat,
(Et mirum dictu) cum ſit gens dedita luxu,
Pronaq. nequitiæ multum, tamen illa ſorori,
Et natæ, matriq. etiam non ſe immiſcebat,
Eſſe nefas, immo magnum de more putabat.
Quin aliquis vitam exoſus ſeſe interimebat,
Auribus indigenæ, necnon & naribus aurum
Suſpendunt, agitata mouet ſe bractea, nareſque,
Atq. aures crepitat circum teſtudinis inſtar.
Spicula arundineo faciunt de ſtipite, quæ ſunt
Duritie indomita, nec taurea tegmina curant.
Quanta ſuperſtitio populis ſit, regna Quiqueiæ,
Qui diuerſa colunt, paucis (aduertite) dicam:
Illorum quæ longe animos oppreſſerat, & ſic
Ducebant miſeri vitam ſine numine vero.
Haud ſecus, ac puppis, valido quæ fertur ab Auſtro
Per maris Ionios fluctus, perque alta Charibdis;
Nec ſit qui clauum regat, obliquetq. triremem,
Ingenti cum immane furens Notus vrgeat vnda
In ſyrtes, ſcopuloſq. rates, pelagiq. procellas.

Aerij ſpecus eſt radices montis ad imas
Iauana, quam populi indigenæ, genteſq. frequentant
Externæ, ſummoq. locum uenerantur honore.
Ante fores ſtabant Cemium ſimulacra duorum,
Quos Patris æterni gens illa ignara colebat
Olim: pro Sole, ac Luna hæc coluiſſe ferebant:
Atq. cauis ambos quondam exiluiſſe cauernis,
Et cæli ſecuiſſe vias, vectoſq. per altum
Aethera luminibus cælum, terramq. viciſsim,
Et pontum luſtraſſe ſuis, proprioſq. colores
Cunctarum rerum diffuſa luce per orbem
Detexiſſe ferunt Ophyræ læta arua colentes.
Per noctem volitare animas poſt funera credunt.
A pelago procul horriſono præcelſa Cibaui
Saxeaq. eſt moles, necnon & concaua ab alto
Vertice, vbi longe ſtrepitus auditur aquarum
Diuerſa de parte ruens: quod ſi quis ad ipſos
Accedat ſonitus lympharum, cominus: ille
Nec longum tempus ſurduſq. fit, attonituſq..
Non longe lacus hinc ingens, cui triſtior vnda,
Quiq. habet Oceani ſua per ſtagna alta natantes
Diuerſos populos, quorum non copia parua eſt.
Nanq. per exeſam rupem influit vnda patentis
Oceani, occultaſq. vias agit illa profundum
Sub mare, & adducit ſecum per concaua ſaxa,
Peruiaq. humentem prædam; perq. hoc mare paruum
Indigenæ vidiſſe ferunt ſub tempore veris,
Tempore & Autumni tantum longo ordine piſces.

Et noua monſtra maris ſulcare, & ludere in vndis.
Hi ſe ſcire putant ortum maris, atq; fluentum
Fluuiorum, viuoſq; lacus, tardaſq; paludes.
Aequoribus eſt his etiam Bouca inſula parua,
Nobilis eſt quæ fontis aqua, mitiq. locorum
Temperie, cuius ſi quis de fonte liquores
Hauſerit ante diem, ſubito fugit ægra ſenectus,
Atq. nouum veluti in florem conuerſa vireſcit:
Integer, & ſanguis venis fluit. haud ſecus anguis
Exuit hiberno ſquallentem frigore veſtem,
Et ſpirans tollit per prata recentia criſtas
Sanguineas, per humumq. humeris iam lucidus orbes
Immenſos trahit, & teneris exultat in herbis.
Mens erat hunc mihi certa locum, fontemq. videre,
Illius & latices haurire, & membra ſalubri
Tingere lympha: æuo vt longo, multoq. labore
Iam lapſum florem ætatis nunc rurſus habere
Hac poſſem, meq. vt morbo, turpiq. podagra
Eriperem: quæ me ſeu Sol iam dimouet oris
Aethereis nigrantem vmbram, ſeu candida ſecum
Luna vehit cælo radiantia ſidera, torquet.
Non potui has ratibus ſedes accedere: nanq.
Diſtabat longo felix hæc inſula curſu:
Et Boreæ flatu horriſono maris vnda tumebat:
Et paßim vndoſum ſpumis incanuit æquor,
Vinitor & mites aruis iam legerat vuas.
Quid meus Hayti Germanus fecerit oris,
Vel quas condiderit illis in partibus vrbes,

Et bello indigenas toties petÿſſe phalanges,
Vicerit & varias acies, & Guarioneſum,
Conſtituit populis dum vectigalia, & hoſtem
Depulerit, cum longo egeant ſermone, ſilebo.
Hiſpanos, & quæ fuerit diſcordia quondam;
Quos mecum Oceani non nota per æquora vexi,
Meq́; inter, cum nota ſatis ſint cuncta, tacebo.
Ipſe etiam inuentis a me noua nomina terris
Impoſui, ſiue vrbs eſſet, ſiue inſula, ſiue arx,
GRANVELLANE, *tamen noſtrorum meta laborum*
Hæc fuit: in vinclis vna cum fratre per vndas
Ducor ad Heſperium littus: ſed poſt vbi Rex, &
Regina hoc norunt, ſoluere, ægreq́; nefandum
Hoc ſcelus humana moti pietate tulerunt.
Hanc partē noſtrorum etiam, PERENOTTE, *laborum*
Extremam paucis memorabo, præcipitet cum
Iam cælo nox, & feßis mortalibus aſtra
Dulces inuitant ſomnos, animoq́; quietem.
Nam Rex Fernandus, coniuxq́; Iſabella duos me
Poſt annos quamuis confectum ætate ſenecta,
Atq́; egrum ob varios caſus, fratremq́; vocarunt
Vt vellem Quiqueiæ vltra, verſusq́; cadentem
Tendere iter Solem, noſtriſq́; intacta carinis
Aequora, & Oceani tractus: tunc ſponte dedit Rex
Quattuor inſtructas armis, & milite puppes.

DE NAVIGATIONE CHRISTOPHORI COLVMBI

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Quattuor egreſſus ratibus, noua iuſſa faceſſit:
Occiduum ad Solem excurrit: confinia Cubę
Luſtrat, & à laua Guanaſſe ad littora tendit:
Mox Quiriquetanam vento petit: inde per altum,
Xaguaram tetigit: Quiqueiaq. arua reuiſens,
Hiſpanas tandem feſſus remeauit ad oras.

VER erat, & tepidos ducebāt ſidera ſoles,
Frondibus atq́; nouis ſeſe, viridiq́; colore
Veſtibant nemora; & tellus lætata recentē
Ob partum gremio terreſtria ſidera alebat:
Mira exercebant volucres dulcedine cantus,
Deſuetos ob longā hyemem, & mala frigora brumæ,
Et zephyri nautas intendere vela vocabant.
Cum liqui Hiſpanos portus, atq́; æthera flexo
Poplite proſpiciens lachrymis ita fabar obortis.
Ipſe tuum ob nomen rege nos, PATER ALME, tuoq́;
Nos tege nunc clypeo, & ſubitis defende periclis:
Et ſerua has puppes, tibi qui confidimus, in te
Qui ſpem noſtram omnem, mentemq́; locamus, & vnū
Te colimus, cum Sol colluſtrat lampade terras,
Et cum nox piceo terras inuoluit amictu:
Qui quondam Oceani duce te penetrauimus amnes.

Canarias placido ventorum flamine vectus
Deueni: dehinc acceßi qua ſe inſula tollit
Quæ patria eſt Caribum, deſerta, aſt gramine læto,
Et plena arboribus, per cælum Luna prius quam
Clara reuertentes in ſeſe colligat ignes.
Quiqueiæ paucoſq. dies nocteſq. moratus:
Jamaicamq. hinc digreſſus, Cubamq. reliqui
A dextra, & vela extendens, qua, Zephyrus flat,
Littus ad appulimus Quanaſſæ, quo mare vidi
Jndigenas tortis deuinctos funibus armos
Goßipio lembos prope littora curua trahentes
Horriferum verſus Boream. ceu nauta carinas
Medoaci ad ripas aduerſo flumine pronus
Longo fune trahit. ſed poſtquam turba trahentum
Hos lintres, noſtros iam littora curua tenere,
Atq. ſequi ratibus longe veſtigia cernit,
Signa dedere manu, ne quiſquam accederet alnos:
Et clamore nouo littus, flumenq. replebant:
Et pauci, nudiq. minis terrere putabant
Se poſſe armatos pedites, claſſemque ſequentem.
Non ferre hos tantos potuit gens Bætica faſtus:
Sed ſubito audaces hos inuaſere, nec vllus
Euaſit, quiſquam potuit non ſe dare iactu
Oceano, non ſe manibus ſubducere noſtris:
Rector erat rerum varijs mercator in oris.
Fictilia hic latis, operoſaq. pocula tranſtris
Et pateras, & crateras, lanceſq. ferebat,
Multaq. baccarum ſerta, & canentia puri

vellera

Vellera goſſipij rebus mutauerat illa
Externis, & fœmineas ante omnia merces.
Cymbia multa aderant fuluo pellucida ſaxo
Facta, cadiq. etiam, atq. nouacula multa, ſecureſq.
Atq. eodem factos portabant marmore cultros,
Quorum erat e ligno capulus nigro, atq. recuruo.
Stragula goſſipij vario diſcreta colore
Implebant proras, obſcuraq. tranſtra. foroſq.
Rerum autem partem domino tunc reddere iuſſi,
Et manibus, pedibuſq. tenacia ſoluere vincla,
Sunt gentes illic ſolita connectere pennas
Corporibus volucrum auulſas, atq; arte magiſtra
E molli pluma diuerſas pingere veſtes.
Vltra progredior paulum: Quiriquetana nobis
Seſe offert ingens regio, fœcundaq. campi
Vbere. Maitium creat hæc, Aggeſque, Iucaſque.
Flumina ſunt, quæ prata rigant, ſemperq. videtur
Illic Ver nitidum tepidos effundere ſoles.
Paſcua habent ſemper noua gramina, prata recentes
Semper alunt flores, interq. ſalubria valles
Flumina decurrunt gregibus accomoda noſtris,
Armentiſq; etiam frutices nemora alta miniſtrant,
Semper & autumnus varijs ſe fœtibus auget,
Spirat & aſſidue Zephyri leuis aura per agros.
Arboreis latis foliis hi membra tegebant.
Hanc læti petimus terram, & deſcendimus omnes,
Et viridi facimus diuerſa vmbracula pinu:
Et iuxta ponti tentoria tendimus vndam:

Et tabulis ſtructum velamus fronde ſacellum,
Ornamuſq. rates, pictiſque tapetibus aram.
Sacra ſacerdotes noſtri faciuntque, canuntq.
Ante aram, ſoluuntq. Deo ſua debita vota:
Dehinc referunt nautæ ſubmiſſo poplite grates.
Dum vero hæc peragunt, ingens concurſus ad vndā
Indigenum pelagi non vna parte fluebat:
Noſtraſq. intenti poſita formidine puppes
Spectabant: quos & regio fert illa, ferebant,
Diuerſos terræ fructus, lymphaſq. recentes,
Seruabat tumido quas ventre cucurbita clauſas:
Submiſſiq. accedebant, dum munera nobis
Sponte dabant. Illos nos magno ad littora plauſu
Excipimus, vitreiſq. oneramus pectora ſertis,
Et colla illorum: donamus tympana, acuſque.
Et cultros, capuli quibus ex ebore, argentoque,
Et ſpecula attuleram varias referentia formas,
Et veros vultus nitido ſplendentia vitro.
Atq. ſpecilla, quibus procul, & prope cuncta videre
Grandæui poſſent homines, ſuper omnia grata
Dona fuere magis ſenibus, qui mentem, animumq.
Expleri haud poterant, cum res inopina, nimiſq.
Mira videretur: quoties nam naribus illa
Ponebant, tunc hi mage lucida cuncta videbant.
Hæc gens candenti tantum tegit inguina tela
Goſſipij, vitta ve leui, quæ picta colore eſt.
Hæc vario quodam pomorum corpora ſucco
Ornatus cauſa tingunt, quæ protulit hortis

Arbor in irriguis, quam gens hos nutrit in vſus.
Aſt alij nigro faciem, rubro ve colore
Inficiunt florum, pluma aut texere volantum.
Sunt montes illic humiles, ſemperq. repleti
Fœtibus arboreis. tellus, quæ ſpectat ad arctos
Siluarum plena eſt. ilex ſe tollit ad auras,
Arduaq. in vacuum extendit ſua brachia pinus,
Palmaque: quas ſiluas tigris ſæuiſsima ſeruat.
Et damæ, ceruiq. leues, vaſtiq. leones,
Qui nunquam hos virides ſaltus, lucoſq. relinquunt,
Hæc gens venatu inuigilat, terretq. virentes
Per ſiluas curſu ceruos, capreaſq. fugaces.
Quiſq. ſuas habitat ſedes, agroſq. frequentat,
Atq. comas inter, frondoſaq. brachia ſupra
Altorum vitis nemorum quoq. ſerpit agreſtis.
Et quamuis nullus ferro, vel falce putator
Strinxiſſet, cum terra ſuo lætiſsima partu
Fundit opes, tamen hæc rutilis curuata racemis,
Pampineiſq. ornata comis & grata virebat.
Hi vites ideo non curant ponere campis.
Et palma faciunt haſtilia, tela, ſagittaſq.
Ingenti, quæ non aliter: quam ſpicula duro
Ferro armata hominum bellantum corpora iactu
Transfigunt, ſternuntq. ſolo: facit ex quoq. palma
Vulnificos enſes gens hæc, contoſque, trabeſq.
Illic goſſipium ſiluis, & collibus album,
Naſcitur & plano. Sunt ſiluæ pruna ferentes:
Innumeri & fructus ibi ſunt, gratiq. palato.

Diuerſas

Diuerſas regio felix fert illa volucres,
Quæ ſiluas, & ſtagna colunt, fluuioſque, lacuſq.
Eſt turba hæc auium non vno picta colore,
Inter quas ales magna eſt, ceu fœmina pauo,
Et membris non inferior: cors eſt ſua cuique
Quiſq. domi clauſas tenet has, & paſcit abunde.
Ipſe ego tunc cernens vaſtum mare currere verſus
Occaſum, haud aliter, quam cum nix liquitur altis
Montibus, & Libyæ de parte ſuperuenit imber
Maximus, & ſuperant altas torrentia ripas
Flumina, perque cauas valles, & paſcua ſecum
Tecta trahunt impulſa notis, atque imbribus acta.
Vertere decreui curſus, & flectere vela
Surgentem verſus Solem, ſed linquere nunquam
Hoc littus poteram, quo tempore letifer alto
Excedit canis Icarius, pariterque calores
Aeſtiui. & plenis ſe exercet ruſticus aruis,
Atque coloratas oſtentat pampinus vuas.
Ducere nauigium conabar ad ora Draconis,
Ad Pariaq. ſinus, rebar quos eſſe propinquos.
Nanque mare vndabat paßim, claſſemq. ferebant
Ventorum varij flatus; nec condere portu
Iactatas poteram commota per æquora puppes.
Hic Quiriquetanæ liqui portuſque, fretumque
Dum vero longe legerem caua littora, in amnem
Perueni, qui ſe non inuoluebat in æquor,
Qua primum Oceani tellurem cærula tangunt:
Sed nitidus, reſonanſque, & recto flumine lymphas

Infrcta

In freta lata ſuas longe pellebat ab ipſo
Marmore nomē adhuc ſeruans, caua littora quamuis
Deſerat, & rapido fera diuidat æquora curſu.
Hic vbi ſtans vitreis vacuas in fluctibus vrnas
Impleui dulci hoc fluuio. mœſtuſque per altum
Errabam: nam pontus erat tunc concitus Auſtro.
Solis ad occaſum tendens, inimicaque nautas
Vnda fatigabat maris occurrentis, & vna
Incœptum tardabat iter, & ſæpe retrorſum
Iam feſſam impellens agitabat in æquore nauem.
Mox claſſe erata tria flumina magna tenemus,
Quorum adeo teſtudinibus, & piſcibus amplis
Oſtia abundabant, vt vix euoluere in altos
Se poſſent fluctus: aſt horum craſſaque, & ingens
Florentes ripas fluuiorum ornabat arundo:
Plurimus hic Cocodrilus erat ad lumina Solis
Quorundam in ripis fluuiorum ſtratus arena.
Vidi his littoribus tercentum nauibus aptum
Flumen aquæ, ad cuius fauces per cærula terræ
Quattuor, & plenæ arboribus, & gramine multo:
Quæ poterant ſeruare actas à turbine puppes.
Biſdenas legimus ſparſas per marmora terras
Arboribus quarum pendebant aurea ramis
Poma, velut noſtris dependent citria in hortis,
Atque ſequens Pariæ hoc littus vidi ipſe ibi portum
Circuitu magno ingentem, quem maximus amnis
Intrabat, mitique vnda, nitidaque ſecabat.
Mox ad Quicuri incolumes deuenimus oras.

Potus

Portus vbi, & ſtatio nautis tutiſsima, & altis
Arboribus circum ſeptus, ſcopuliſq. patebat:
Ad quem confluxere viri terna arma tenentes,
Atq. quaterna manu, mites tamen, ilicet illi,
Vt pacis ſignum dedimus, petiere carinas
Vnanimes noſtras merces mutare parati
Cum noſtris: vltro dedimus queis munera multa:
Sed quoniam abnuimus illorum ſumere merces
Eſſe dolos veriti, donis abiere relictis.
Sunt forma inſignes cuncti: ſed fœmina velat
Goßipio partes velandas, atq. capillum
Detondent: homines radunt ſed fronte fluentem
Cæſariem, linquuntq. comam qua poſterior pars
Eſt capitis, vittiſq. ligant candentibus, hiſq.
Antiquo de more caputque, & tempora cingunt.
Ex quibus ipſe duos mecum per cærula vexi.
Eſt illic gens indomita, & qui vulnera bello
Accipiunt, magno hunc omnes venerantur honore,
Jllic non fluit, aut refluit, maris vnda relabens,
Aut rediens ſolitum ad littus, velut æquoris æſtus
Brittanni, Morinum ve facit: vix nempe recceſſus,
Acceſſus ve poteſt quis vaſti noſcere ponti.
Arbor in hac regione viret pulcherrima ad vndam
Oceani late contingens marmoris oram,
Quæ virides ſemper frondes, & brachia ſeruat.
Hæc vbi ſe in vacuum ramis, & vertice celſo
Suſtulit, in fluctus deflectit prima flagella:
Deinde maris ſtagna alta petit, terræq. cohæret.

Tunc ramus pelago immiſſus ſic pullulat altum
Sub mare, vitis vti propago creſcit in aruis:
Poſt vbi radices egit, ſe tollit ab imo
Gurgite, perpetuis & inumbrat frondibus æquor.
Grata auibus ſemper, & ponti gentibus ora,
Seu cum Sol terras vrit, ſeu cum vndiq. cælum
Inſonat, & motos voluunt vaga flamina fluctus.
Rarum animal colit has ſiluas par Cercopiteco,
Ingenti cauda, & longa, multumq. reflexa.
Per ſiluam hunc venator agit cum callidus altam,
Tranſilit e ramo in ramum, & de vertice pinus
Verticem in alterius, vt auis fallitq. ſequentem,
Venatorq. ſequens non prædę aſpirat opimæ.
Hunc poſtquam vidit miles, percuſſit acuta
Cuſpide ſtridentis teli, qui motus in iras
Deſiluit ſubito e ramis hoſtemq. petiuit:
Et frendens rabie arma ferox iam nota mouebat.
Aſpectu toruo at miles, morſuq. ferenti
Exitium rotat ipſe manu non territus enſem,
Et ferit. ille autem haud gemuit percuſſus acerbo
Vulnere, cum vidit rigido truncum enſe lacertum.
Hunc tandem grauiter ſpirantem ad littora, necnon
Multa reluctantem miles pertraxit: ibiq.
Proſtratus paulum hic prora requieſcere cœpit.
Staret atrox animi vinclis dum vinctus ahenis
Venantes alij magno clamore trahebant
Setoſum, horribilemq. ſuem per crura, pedeſq.
Ad nauem captum inſidijs, aſtuq. palude

Littorea, tranſtriſq. locant. tunc tergore ſetas
Horribiles erexit aper, erexit & hirtas
Monſtrum informe ſuas hirſuto in pectore ſetas.
Cercopitecus aprum aggreditur, & ſæpe reuinctum
Circumplexa angit cauda, ſternitq. lacerto
Incolumi, validaq. manu caua guttura preßit,
Atq. animæ præcluſit iter: gratißima nautis,
Militibuſq. fuit pugna hæc. Sed cœpta ſequamur
Ad finem, quæ iam properant, PERENOTTE, *ſupremū*
Seruant hi populi ſiccata cadauera raris
Cratibus impoſita Heroum, pariterq. parentum,
Inuoluunt folijs, quæ ſic iam ſicca reſeruant.
Et plebs morte obita, ſiluis tumulatur in altis.
Hunc portum tandem liqui, veliſq. rudentes
Carbaſeis ſubito immiſi: volat incita claßis.
Vltra prograediens hæc ipſa ad littora vidi
Curua ſinum, ad cuius fauces ſunt quattuor alto
Inſulæ in Oceano poſitæ, quas parua profundi
Inter ſe ingentis paulum diſcriminat unda.
Circuitu hæ portum magno, lateq. patentem
Efficiunt, cinctæ arboribus frondentibus omnes,
Quæq. ſuis arbos oneratur fructibus: omne
Floribus & varijs fragrat nemus, alta viretq.
Herba ſolo, ceu Vere ſolet, ipſa inſula dextram
Cerebarum partem portus, læuumq. vocauit
Abumeram. aſpexi hic ſparſas per cærula terras
Innumeras, & pingue ſolum, fonteſq. lacuſq.
Et iuxta mare piſcoſum, cælumq. ſerenum.

Eſt locus his celebris, fama & memoratus in oris:
Illic nam cælum clara Sol luce ſerenat,
Et vaga Luna tenet noctes in luce nitenti,
Semper & in teneras gelidus ros decidit herbas:
Nec maris hos latices fragor intonat horrifer vnquã.
Corpore ſunt homines nudi, varioq. colore
Depicti, quos intextas ex vngue leonum
Tigridis, aut ſæuæ patrio de more coronas
Ferre iuuat, & ſerta haud vno facta colore:
Queis adeo pendent diuerſa monilia collo.
Effinguntq. hæc in magnas aquilaſve, leoneſve.
Inguina goſsipij velabat fœmina vitta.
Egreſsi hinc tandem, iuxta caua littora flumen
Venimus, ad cuius ripas gens nuda ſedebat:
Quæ procul vt vidit noſtras accedere puppes,
Occurrunt cuncti nobis ad littus, & vndas
Oribus acceptas fluuij, gramenq. vomebant
Nos contra, & magnis clamantes vocibus omnes:
Telaque, ſpiculaque, noſtrorum in caſtra cadebant,
Exitiumque minabantur, pœnaſque, necemque.
Indigenæ ad littus glomerati cominus hoſtes
Nos ad bella vocant, haſtaſque, enſeſque rotantes
E palma factos, quos non educere oportet
Vagina, & tandem ad pugnam ſe quiſque parabat.
Pulſa manu paſsim reboabant tympana, pontiq.
Hi conchas ore inflabant, quo bellica cantu
Agmina, bellantumque animos accendere ſueta
Gens erat. Hic iuſsi tormenta hos ænea contra

Aptare, & tantum tormento immittere vincla
Stupea, non lapides, non duri robora ferri.
Vt vero audiuere viri ſtrepitumque, ſonumque,
Aera per, flammæq. globos volitare per auras,
Ipſoſq. inuolui fumo, littuſque, rateſq.
Viderunt (nam non ceſſabat machina captos
Ingeminare ſonos, igneſq. efferre ſub vmbras,
Permiſtoſq. metus flammis, ceu fulmina ab alto
Miſſa polo) ſeſe terra ſtrauere, preceſq.
Fundebant poſitis armis, pacemq. petebant
Submiſſi, & noſtras ſponte acceſſere carinas:
Atq. ſuas merces noſtris commercibus vltro
Mutarunt, alacreſq. ſuos petiere receſſus.
Se varie hi populi pingunt, varioq. colore:
Pars faciem tantum, pars & bello inclyta corpus,
Pars faciem totam depingit, nudaq. membra.
Excurrunt hoc in pelagus ſatis alta fluenta,
Magnaque, quæ ſemper auri fulgore coruſcant,
Atq. acies paſcunt oculorum, animoſq. videndo.
Non deſunt varij per flumina lucida piſces.
Beragua eſt fluuius maiorque, & ditior auro
In mare qui ſecum permiſtas voluit arenas.
Hunc inter fluuium Iebram Cerabora gens eſt,
Quæ nouit; lateat patrijs vbi montibus aurum,
Ob nitidi curſum fluuij, terræq. colorem,
Hæc certis aurum veteri de more diebus
Cum rimatur humum, ſaxis atq. eruit ipſum
Abſtinet interea ſeſe choreiſque, iociſque,

Et

Et dapibus non indulget, thalamumq. relinquũnt
Coniugis intactum, & Solis luſtrantur ab oris
Surgentis cum ſe oſtentat, lucemq. reducit.
Hæ nihil indigenæ niſi lumina Solis adorant
Hic gentes nudæ incedunt, contraq. tegunt ſe
Arboreis pluuiam folijs, Soliſq. calores:
Quæ tellus illic iuxta parit æquora paſſim.
Præterij Zaboram, & Cubigar duo flumina multum
Piſcoſa, & liquidis ſemper labentia lymphis,
Quæ permiſtum aurum voluunt fluuialibus vndis.
Hic vidi terram vibbæ, male fida carinis
Quæ ſemper regio eſt, nunquam & viduata procellis.
Dumq. ego ſulcarem iam laſſo remige fluctus,
Jonijs ſimiles fluctus, Adriæq. tumenti
Non ego furabar mea lumina feſſa labori;
Jpſa ſed aſſidue ventis immota tenebam:
Conuerſuſq. oculos ad ſidera lucida, dixi.
Exorabilis ALME PATER*, mitiſque, regenſq.*
Regna, & Olympiacas ſedes, terramq. patentem,
Et maris immenſos tractus: precor aſpice vultu,
Quo ventos, ſæuamq. hyemem, & freta pulſa ſerenas,
Et tu, per quem tu peperiſti hominemque, Deumq.
Vnigenam partu inſolito; dum hæc marmora luſtro
Non prius intentata, prius non cognita nautis;
Da nobis ſolitum auxilium Galilæia virgo.
Remos puppis, & hæc tibi vela dicamus aquoſas
Sæpe hyemes perpeſſa, tuo ſeruata benigno
Auxilio ſuperante Noto, ſuperante procella.

Dũmq.

Dumq. loquor, ſternunt placidiſsima ſlamina fluctus:
Proceduntq. rates æquatis per mare roſtris.
Tandem deueni tranquilla per æquora claſſe
Xaguaram in terram; magnus ditione regit quam
Rex populi ingentis, necnon & fertilis agri.
Indigenæ hic rutilo tingunt ſua membra colore.
Rex nigro tantum ſeſe imbuit. hic quoq. regi
Naribus, & regni ſeptem primoribus auro
Selecto tenuis pendebat lamina, ſummis,
Lamina pendebat labriſq. geniſq. putantq.
Hoc homini magnum eſſe decus. Quin fertilis ora
Semper habet virides ſiluas, & mollia ſemper
Gramina, & halantes diuerſis floribus hortos,
Quos nunquam cinere immundo, cum bruma receſsit,
Sed riuis paſsim ſaturant, vndaq. recenti.
Naſcitur his etiam ſiluis mira arbor Hibura.
Non culmos lædit rubigo, aut carduus horret
In campis, lolium ve, infelix naſcitur inter
Maitij lætum gramen, iuccaſq. virentes.
Cernimus hoc etiam tractu turpes Crocodilos,
Qui cum diffugiunt, roſtrum vel in æquore mergunt:
Continuo ſuauem iactant de corpore odorem.
Vt vero noſtræ contraria caruia claſsi,
Et quaſsata ſimul rapido naualia curſu
Aſpexi, occaſum verſus tunc humida carbaſa
Direxi: mora nulla rates decliuis agebat
Vnda maris, pariterq. notus: ceu miſſa ſagitta
Aera per Parthi dextra: ſic claſsis amarum

Oceani

Oceani ſcindebat iter, fluctuſq. ſonoros,
Et longo curſu, & fremitu quaſſata marino.
Quæ fluuium ſera ſub nocte intrauit Hiebræ,
In morem ſtagni placidum: tunc iecimus altam
Ad ripam intortos funes, puppeſq. ligamus
Saxoſum ad littus: Dehinc miſi ad flumina magni
Beraguæ vectum lembis prope littora fratrem
Armatum multo cum milite, cum vaga pallent
Sidera, & infuſa rebus iam luce rubeſcit
Oceanus: qui dum factos ex robore lintres
Aduerſo ſubigunt fluuio, rex obuius illis
Fit, quem non varijs trabibus contextus, at vna
Abiete formatus portabat in æquora lembus:
Illic etenim ſolida faciunt ex arbore puppem,
Quæ per lata decem nouies fert cærula nautas.
Et regi, & cunctis pingebant membra colore:
Nudaq. erat, nec onuſta manus iaculiſve, ſagittiſve,
Aut gladio ex palma facto: ſigniſq. petebant,
Tot nitidis incincta armis, quo tenderet hæc gens.
Dum vero inter ſe ſignis, nutuq. loquuntur,
Maximus ex regis comitatu acceßit ad amnem,
Et lauit manibus lapidem, proprijſq. nitentem
Impoſuit celerans humeris, regemq. petiuit:
Quo ſedit rex ipſe: putant nanq. eſſe nefandum,
Indignumq. loqui, ſolita niſi ſede ſederet,
Aut alia regem. Tunc rex conceßit, vt omnes
Luſtraret fluuij ripas, & viſeret oras
Littoreas: qui venerunt ad flumen amenum,

vndantemq.

Vndantemq. auri multo ſplendore durabam.
Flumen erat cinctum arboribus, ripiſq. recuruis
Inter radices quarum, & caua ſaxa latebat.
Aurum ingens: nec erat ſaxum, radixve ſub vndis,
Quæ non immiſtas auro ſeruaret arenas.
His volui claſſem quaſſatam ſiſtere terris.
Et noua nauigijs intexere robora laxis.
Protinus e prora deiecta eſt anchora in altum
Flumen aquæ, qua prædulces ſinus accipit vndas.
Littus in ignotum pubes Hiſpana repente
Emicat, exploratq. locos, beneolentiaq. arua.
Biſdeni excurrunt equites noua rura, domoſq.
Jnuentas referunt, & prata virentia ſiluis.
Dum vero optabam lætis his condere tecta
Littoribus, paruaq. domos incingere foſſa,
Atq. arcem aggeribus vallare; & vimine multo:
Bellantum ad littus ruit ingens turba, ferenſq.
Tela manu, patrioſq. enſes, & grandia ſaxa,
Atq. implens circum magnis clamoribus æquor,
Arcem confeſtim, & tecta imperfecta petiuit.
Mox inimicum ignem tabulis immiſit, & omnes
Funditus euertit ſedes, foſſaſq. recentes
Aequauit, cum nox cælum tenebroſa teneret.
Parte alia bello non aſpernanda iuuentus
Corpora nuda tamen: noſtras accedere puppes
Jllorum ad littus vario clamore vetabat.
Jamq. ſudes, & ſaxa cadunt per inania noſtris
Puppibus, atq. auræ ſtrident, & littus vtrumq.
Barbari

Barbarico clamore ſonat, fluuijque ,mariſque.
Ipſe & eram populo, & regi gratiſſimus hoſpes:
Incola ſed tanquam regni, aut moderator habebar
Hoſtis, & euerſor rerum, regnique; ſuum: nam
Pellere credebat me limine velle tirannum.
Jam Sol exoriens multo cum lumine ſeſe
Monſtrabat cælo, & terris: cum cernimus altis
Infuſum ſiluis populum, totoq. vagantem
Littore: qui poſtquam noſtras conſiſtere puppes
Marmore conſpexit, iacula intorquebat ad æquor:
Vociferanſq. nemus denſum, littuſq. replebat:
Perq. diem, & noctem gens hæc ad nota cucurrit
Littora, tela gerens dextra, læuaq. ſagittas.
Hic regem mora nulla tenet, curſuq. phalangas
Collectas in nos totas trahit, & quatit haſtam
Arboream ante alios, & ſeſe ſiſtit ad vndam.
Temnens Bætica tela, ſagittiferamq. cohortem.
Tota erat haud aliter tellus obducta virorum
Agminibus, quam cum grauis æſtas præterit, & iam
Arboribus ducunt croceum folia ipſa colorem,
Labunturque, ſolumq. tegunt, herbaſq. virentes.
Foſſa muniui, & vallo qua littora puppes
Tangebant, necnon tabulis, ſeptumq. tenerem
Quamuis exiguum contra tot millia: paruas
Hic tamen edidimus pugnas, pauciq. fuere
Illorum ferro occiſi, nam ferrea tantum
Fundebant tormenta ignes, fumumque, ſonumq.

DE NAVIGATIONE

Et quamuis eſſent primo in certamine victi
Hi populi, ſubito tamen imperterrita turba
Acrior ad pugnas iterumque, iterumq. redibat:
Et potius pro rege ſuo, patriaq. volebant
Oppetere ad littus, quam ſeſe cernere victos,
Aut procul a patria pulſos iam rege perempto.
Et noſtras poſcunt in prælia ſæua cohortes.
Horum animi feruor, virtuſq. coibat in vnum
Pellendi vectas longinqua per æquora puppes.
A tergo tutos mare nos reddebat ab hoſte:
Non aliter, quam paſtores cum nocte ſub ipſa
Conueniunt, ſuaq. arma ferunt, ſi turba luporum
Terruit imbelles pecudes, & ſepta recluſit
Vi valida hùc illuc agitans armenta, pecuſque;
Diripienſq. gregem vacua dominatur in aula.
Has etiam feſſus decreui linquere terras,
Quaq. breuis curſus, & non contrarius eſſet,
Vertere Quiqueiæ ſecura ad littora claſſem:
Jamaicæq. viam deflexi per freta, ibiq.
Manſi biſſenos turbata ob cærula menſes:
Jpſe ego tum Fliſcum Ligurem cum milite miſi,
Et Didacum Mendez præclaro a ſanguine, & armis
Jnſignes ambo dilecta ad littora Hayti.
Vt magna cuncti ſcirent me regna tenere
Iamaicæ ratibus laſsis, ſocijſq. labore.
Hoc etiam præter ſpem nobis accidit, & me
Supra alios caſus paſſum terraque, marique,

Tur-

Turbauit: nam Franciſcus cum milite Porrai,
Et frater ſecuere viam caua littora verſus
Quiqueiæ toto cum remige, luce ſub ipſa.
Et me cum paucis ſocijs liquere, morabarque
Effrenes inter populos, inimicaq. regna.
Indigenæ vt videre duces abijſſe, nec vllas
In numerum vt nuper prætexere littora puppes,
Amiſſi & memores regni, rerumq: ſuarum,
Decreuere necem nobis inferre, rateſq.
Vrere, & imprimis paſſim ſubducere victum.
Jamq. ratus mortis metam adueniſſe ſupremam,
Et duci immerito ad vitæ ſine funere finem,
Abſumiq. fame: tanta in diſcrimina poſtquam:
Adductum vidi me me: mea lumina verſus
Conuerti Patrem æternum, ſupplexq. rogaui;
Vt me iſpum, comiteſq. malis, tantoq. periclo
Eriperet: ſubito iuuit me cælicolum Rex.
Defectusq. memor Lunæ, fore poſt breue tempus,
Primorum partem iuſſi, plebiſq. vocari.
(Nam præſens interpres erat de gente Quiqueiæ)
Conuenere omnes, primi, plebiſque, patrumq.
Dicebatq. vnum eſſe Deum, qui temperat orbem
Terrarum, & punire homines pietate carentes.
Vos iſtis victum vnanimes, vno ore negaſtis:
Quos noſtri cecinere Cemes in regna Quiqueiæ
Venturos, & victuros regna omnia circum
Oceani, quo ſe occiduas Sol vertit ad oras.

DE NAVIGATIONE

Vos ideo clarum ſignum aſpicietis ab alto,
Portendet quod iam vobis peſtemque, famemq.
Vt venere omnes ſubito, & videre ſequenti
Nocte laborantem Lunam, ſparſamq. cruore
Subrutilo, necnon conſueto lumine caſſam:
Flebant tunc illi attoniti, mœſtiq. petebant
Commiſsi ſceleris veniam, fructuſq. recentes,
Maiciumque, vciaſq. ſimul, volucreſq. ferebant.
Interea Mendez rediјt, ſecumq. reduxit
Remigio inſtructam puppim, qua per mare vectus
(Vndoſum licet) appulimus caua littora Hayti.
Hic vbi iactatas toties à turbine naues
Aptaui curans ſociorum corpora victu.
Et tandem Heſperias feſsis iam nauibus oras
Deueni, regemq́; adiј, & noua regna, nouoſq́;
Terrarum tractus memorauimus, & freta magni
Æquoris, hoc iter eſt noſtrorum hæc meta laborum.
Sic Ligur inuentos intentis omnibus a ſe
Oceaniq́; ſitus, noſtriſq. incognita nautis
Sidera narrabat poſitas, & per mare terras,
Cum tandem tacuit, mediaq. in nocte quieuit.
Sim licet (vt perhibent) vates non vltimus inter,
Tybridis, & Mellæ cantu iam ad flumina notus:
Et primus, qui non noſtro ſub Sole iacentes
Ante alios cecini Romana per oppida gentes:
Chriſtophorus quas exigua cum claſſe retexit:
Serta tamen myrto, aut edera ſperare canendo

Non

Non auſim: ſat erit tantum (nam maximus inter
Es mihi mortales, & eris mihi maximus olim,
Dum reget hos artus cæli ſpirabilis aura,)
Si hæc PERENOTTE *leges, tibi cum dabit ocia magnus*
Heſperiæ rex extremæ; quo Principe terras
Iuſtitia, & pietas, virtuſq; antiqua reuiſit.

FINIS

GRATIAS AGIT MARIAE VIRGINI.

QVAS habeo grates, tibi nunc MARIA ALMA *referre,*
Non opis eſſe reor noſtræ, nam gloria vatũ es,
Cum tu Virgineo Partu lætata dediſti
Auctorem vitæ Chriſtum, populiſq; ſalutem,
Errabant qui iam in tenebris, caliginecq; atra.
Tu pedibus lunam premis, & tibi plauſibus æther
Aſſurgit, cæliq; agitant noua gaudia ciues.
Te mulier dubij metuens diſcrimina partus,
Jnuocat extenſis manibus, pictamq; tabellam,
Donaq; multa tholo, nixu iam libera figit.
Mortales meritis celebrant te laudibus omnes,
Qua linquit nos Sol, et qua ſe tollit ab oris
Auroræ, ſecum ducens lucemq; diemq;.
Tu nitidum cæli lumen, tu Regis ab alto
Sanguine Dauidicam longo genus ordine ducis.
Jpſe autem (duce te) non nota ad littora Cubæ
Chriſtophorum ante alios, per tot vada cærula vexi
Atq. illum in portus ſine tempeſtate reuexi.
Nam tua lux monſtrauit iter, ſtrauitq; per æquor,

Oceani inſanos fluctus. virgo alma licet ſit,
Non felix noſtrum carmen, ſed inane, tibiq́,
Oblatum tamen ex animo, precor accipe, quamuis
Vis illa ingenij nobis, roburq́ rediret,
Cum malis non canebat, nec crine iuuentus,
Tot merita haud poſſem numeris æquare canendo.
Nanq́ tibi tantum debet mea pagina: quantum
Non vnquam poſſem par reddere, ſi mihi detur
Vt noſtri quondam patres vixere, priuſquam
Effuſi caderent tractim de nubibus imbres,
Et nulla immenſus cum littora pontus haberet,
Fluctibus et rapidis perplexum inuolueret orbem
Terrarum, genus, atq́ hominum, volucreſq́ feraſq.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA ROMA